

Udsigt

over

den mærkelige Ildebrand

i

Snoldeløb

den 14 de November 1806

med

de dermed forbudne Omstændigheder

af

Thomas Severin Heiberg,

Sognepræst for Saabye og Kidserup Menigheder

og Provst i Voldborg herred

København 1807

Trykt og forlagt af M. J. Sebbelow,

i store Fiolstræde 218

L. M. Wedel skriver i sin Indenlandske Rejse således om malerisamlingen

Hr. Provst Rachlous Maleri Samling i Snoldeløv er ikke alene mærkværdig som en af de kostbareste Privatsamlinger i Europa, men Maaden hvorpaa den er bleven til en National Skat, maae og glæde enhver sand Fædrelands Ven. Man kan frit paastaae, at kun faa Mænd i Danmark med saa urokkelig Standhaftighed, og uden at lade sig kyse af betydelige Hindringer, have søgt at berige Landet med en sådan Skat, hvis Værdie er saa meget større, siden de vigtigste af Christiansborgs Malerier ere blevne et Offer for Luen. Er det en Sandhed, at Malerkonsten og dens Søstre bidrage til Sædernes Forædling, saa er det en afgjort Sandhed, at Fædrelandet maae ansee det for en sand Lykke, at være bleven beriget med Konstsager, som kun ved Vidunder kunde komme over Elbens Bredde til Dannemark.

I Aaret 1780 døde i Dresden Geheimraad Hagedorn, en Broder af den berømte Digter af samme Navn, og en Paarørende af vor Provst Rachlou. Paa sin Reise i Italien, Frankerig og Tyskland havde Provsten ogsaa studeret i Dresden, og kiendte naturligviis, som Elsker af Konsten, denne Samling temmelig nøje. Først Aaret 1781 erfarede Provsten Hagedorns Død. Til sin største Forundering erfarede han tillige, at Geheimtraaden skulde, efter et foregivet Testamente, have skienket Universitetet i Wittenberg sin kostbare Malerie Samling, og at den i Tilfælde, at det ikke modtog den, skulde tilhøre Universitetet i Leipzig. Provsten vilde selv forvise sig om Rigtigheden deraf, som en Ting, der forekom han underlig. Han kunde umulig troe, at Geheimtraaden havde forbigaaet ham, og han protesterede derfor, ved sit Ophold i Dresden, mod det Testamentets Gyldighed og Authenticitet, som man havde fremlagt for ham.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Efterat han i Forveien havde affundet sig med sine Medarveinger, anlagde han en formelig Proces, for at tilhjemle sig den Arv, der med Rette tilkom ham. Nu opfordrede man ham til at bevise sin Arveretlighed. Denne Sag var forbunden med Vanskeligheder, der maaskee vilde afskrække mangen anden. Men overbevist om sin retfærdige Sag, og gienemtrængt af de mest patriotiske Følelser for at berige Konsten i sit Fædreland med en saa sielden Samling, sparede den værdige Mand hverken Møje eller Bekostning, for at tilvejebringe alle de Beviser, der kunde give Oplysning i hans Sag. Vel var Familiens Stammetavle brændt, men han reiste omkring i Holsteen, Skaane ec., hvor han i Familiebegrovelserne tog Afskrifter af Inscriptionerne, og giennem søgt tillige med største Anstrængelse mange gamle Documenter i Archiverne i Hovedstaden. Efterat han havde faaet alle de fornødne Beviser samlede, ansøgte han om, at forrige Notarius Publicus, Hr. Justitsraad Schmidt, maatte under Titel af General Notarius Publicus i de danske Stater, blive bemyndiget til at attestere disse Bevisers Retsgyldighed i Henseende til Arv efter vore Love. Dette blev ham bevilget. Forsynes med disse Documenter reiste han ny til Dresden. Mange Jurister mistrøstede ham, paa Grund af, at Lovene i de Catholske Lande favorisere saa meget alt, hvad der testamenteres som et pius ufus. Men han lod ikke Modet synke, især da han selv havde studeret de tyske Love. Men sparede ingen Umage, for at gjøre Sagen saa indviklet og vidtløftig som mueligt. Den eneste som gav Provsten gode Forhaabninger, var Hertugen. Sagen stod nu for Retten fra 1781 til 1795, hvilke Bekostninger dette medførte, vil enhver, der veed, med hvad for Vidtløftigheder den tyske Rettergangsmaade er forbunden, letterlig kunne forestille sig. Der blev indhentet Erklæring fra de fleste Universiteter, som alle vare til Fordeel for Provsten. Selv Universitetet i Lepzig, der efter det foregivne Testamente var bestemt som Arving næst efter det Wittenbergske, var saa retskaffent at tilkiende ham denne Arv. Efter at Sagen var bleven behandlet ved tre Instancer, blev Hr. Provst Rachlou omsider erklæret for den retmæssige Arving til Geheimraad Hagedorns efterladte Malerisamling.

Men nu gjorde det Wittenbergske Universitet den Paastand, at Samlingen skulde i Følge de Tyske Love, endnu forblive i Dresden i tyve Aar. Dette vilde medtaget en aarlig Bekostning af omtrent 120 Rd. Provsten, som ikke kunde være tient hermed, søgte nu at affinde sig med Universitetet, og da han godtgiode, at de Procces og andre Omkostninger, han havde havt, beløb sig til 3500 Rd., gav det slip paa sin Paastand. Ikke at tale om den Tid, og Umage, der udfordredes til at tilvejebringe de fornødne beviser, og til at føre en saa vidtløftig og langvarig Procces, en Bekostning af over 12000 Rdlr. førend han fik Samlingen ordnet i sit Huus. Sandelig, der gives kun faa Exempler i Fædrelandets Historie, der vidne om en saa urokkelig Standhaftighed i at forfægte en retfærdig Sag, og faa megen Følelse for en af de ældste Konster. Provsten skal allerede i Forvejen have havt en liden, men nydelig Samling af gode Malerier, som han i sine Universitetsaar havde kjøbt udenlands. Da disse nu ere blevne forøgede med de Hagedornske, saa er der i Provstens Gaard eller Værelser henved 500 af de berømteste Konstneres Mesterværker. Man finder her Stykker, som man efter Kjenderes Mening forgjæves søger i Paris eller London. Den Konstelsker, der efter at have seet de Kongelige Malerie Samlinger i og om Hovedstaden, ønsker fremdeles at glæde sin Konstsands, behøve ikke at rejse til store pragtfulde Kjøbstæder, men til een af Siællands Landsbyer. Der vil han finde de fortæffeligste Malerier og den værdige og smagfulde Mand, som her er omtalt. Det maae fornøie enhver Ynder af Kosten at vide, at det er Eirens faste Forsæt, at Samlingen ingenlunde skal adsplittes, men at den samlet skal vedblive, at være en Prydelse for Fædrelandet. Man anslaaer den for 40,000 Tdlr. Værdie. Det fortiener ogsaa her at anmærkes, at de Hagedornske Malerier vare alle uden Rammer, og at Provsten har bekostet samme dertil.

Det vil i Øvrigt være at ønske, at Hr. Provsten vil udgive den hele Sags mærkværdige Forhandling og Historie, hvilken han skal have færdig i Manuskript, da den ikke kan andet end interessere ethvert Menneske af Smag og Følelse, som vil glæde sig derover i de tilkommende Tider.

Neppe var Rygtet om den, i mange henseender mærkelige Ildebrand ret udbredt, hvilken angreb og fortrærede, den 14de November 1806, Herr Provst og Sognepræst Rachløvs Eiendomsgaard i Snoldeløv Bye, Thune Herred, med den deri, efter Ejerens Forsikkring, værende kostbare Skilderisamling, førend

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Interessenterne i den, 1805 oprettede, **geistlige Brandforsikringsanstalt for rørlige Eiendomme i Siællands Stift**, begyndte at beregne det, deraf flydende Bidrag til Skadens fulde Erstatning, som enhver kunde vente at blive ansat for, og det har ikke kundet være nogen behagelig Forestilling om en snart mødende overdreven Udgivt til et Tab af en Eiendom, der aldeles ikke kan regnes blant Livets første Nødvendigheder, i hvilket Tilfælde ellers en medlidende Følelse af en Brandlidendes Uhæld neppe kunne modstaaes til at hielpe og husvale en ulykkelig Medbroder og Bekiendt, af yderste Evne, Udgivten til denne Brandskades Erstatning vil for enhver Interessent blive tregange saa høi. som den, der i et Aar gives til den octroierede Brandassurance, og hvor muelig kan ikke endnu een stor Brandskade blive inden et Aars Udløb? saadant er man just ikke ligegyldig ved, og mindst de, der vanskelig, eller slet ikke, kan skaffe Udveie for denne Udgivt, og maae taale lovlig Tiltale i mislig Tilfælde. Dog med alt dette kan Sagen nu ikke være anderledes; Reglementet til bemeldte nylig indrettede Brandassurance er almindelig vedtaget, enhver Interessent erkiender det ved Indtrædelsen, og tillige med den Fortegnelse, der skal gives over det Bo, som forsikkres, maa enhver, efter Reglementet §. 2 afgive til vedkommende Provster skriftlig Forpligtelse under Haand og Segl, saa lydende: "At man frivillig underkaster sig "Societetets antagne Reglement og Forskrivter i alle Punkter og Clausuler, samt forbinder sig til, i Tilfælde af Forsømmelse, eller mislig Opfyldelse, at give Societet Erstatning for den derved forvoldte Skade, med alle Processen lovlig flydende Omkostninger, og derhos erklære, at man ikke paa den Tid har assureret de af sine rørlige Eiendomme andensteds, som nu her assures, ei heller andensteds vil assurere dem, saa længe man er i Forbindelse med dette Societet." -

Efter denne Forpligtelse er enhver Interessent forbunden til at give sin Andeel til Brandskades Erstatning, og kan ikke derfra unddrage sig, uden Tilfælde, at man handler udenfor, eller imod, Reglementets givne Forskrivter, og en Assurance saaledes er formaliter og realiter urigtig; eller og, efter Reglementet §. 3 naar **Ilden er bleven paasat, enten af Eieren selv, eller af andre med Eirerens Vidende og Villie.**

Det er igiennem adskillige besynderlige Tilfælde fra Begyndelsen af og videre, at denne Ildebrand er bleven virkelig, som man længe med en Slags Frygt ansaae lige saa muelig som nogen anden. Det feiler ikke, at disse Besynderligheder have været omtalte paa meget ulige Maader, og at denne hele Begivenhed kan have foranlediget Domme, der gaae udover, enten den Brandlidende eller Selskaber, eller denne nye Brandassuranceanstalt, det er umueligt for dem, som ikke kiende Selskabets Regler og Love, at kunde være istand til, ret at bedømme hvad som i denne Anledning tales eller offentlig skrives, med mindre det hele med alle sine beviislige Omstændigheder, smaae og større, bliver langt for alles Øine, og dette var min Hensigt, da jeg besluttede at tage Pennen, egentlig for at afværge de mange eensidige, eller ikke rigtige, Domme og Meninger, der hørtes fra alle Kanter i Anledning af denne uhældige Brand, hvorved mange maae sukke, og maaskee tilsidst den Brandlidende selv. -

Jeg troer at finde et Kald dertil, da jeg baade kiender alle Omstændighederne i denne Sag, jeg her foretager mig at skrive om, og tillige kan fremlægge nogle Documenter til Oplysning, som ikke findes uden paa enkelt Sted. Især er jeg bleven opmuntret til saadant Forehavende, da jeg i Bladet Dagen No. 13 den 23de Januar d. A. har læst en Opfordring uden Navn til mig, "at meddele det læsende Publicum nogen Oplysning om hvad der kan være forefalden skriftlig eller mundtlig i denne Tachløvske Sag, saavidt jeg tilforn har erklæret mig aabenbar imod visse Poster." Saaledes omtrent lyder den, og Følgen deraf bliver da denne, at jeg nu saameget mere vedbliver, og strax udfører, mit Forehavende, og det med større Udførlighed, end ellers var betænkt.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Jeg begiver mig da til Sagen selv, og først nævner, **hvad der er foretaget efter Ildebranden til at opdage dens Aarsag**, samt Bekjendtgjørelsen af dette for Interessenterne, dernæst vil **de Omstændigheder og forefaldene mærkelige Tilfælde blive at berøre**, hvorpaa det store Spørgsmaal beroer: **om Interessenterne skulle fyldest erstatte denne Brandskade? eller med Noget? eller derfra ere fritagne?** Om dette sidste ere allerede forskiellige Meninger offentlig bekjendtgjorte eller paa anden Maade yttrede.

Strax efter Ildebranden blev af Branddirecteuren og Politimesteren i Roeskilde holdet Forhør i nogle Dage, for at opdage Aarsagen til denne Brand, tillige mødte den constituerede Provst, Hr. Møllerup, Sognepræst til Græve og Kildebrynde Menigheder, med tvende Sognepræster, Hr. Aulum til Carlslund og Carlstrup og Hr. Broager til Reesløv og Vindinge, for i Overeenstemmelse med Reglementet for Stiftets geistlige Brandsocietet for Aaret 1805, dets 7 §, **at lade sig forevise, hvad der var bjærget, og i hvad Tilstand det befandtes**; rigtigere: **hvad der var i Behold**; thi fra den brændte Gaard blev Intet bjærget. Dette Forhør, som er blevet trykt, rimelig paa Selskabets, maaskee og, som synes billigt, paa Provst Rachløvs, Regning, er blevet tilsendt hver af Interessenterne, tilligemed en Skrivelse af 16 December fra Hans Høiværdighed Hr. Biskop Balle til hvert Herred. Af bemeldte Forhør opdages ingen rigtig Aarsag til denne Brand, og en svag Formodning, som deraf kunde udledes, gjælder de jure intet. Det maa være for Hr. Provst Rachløv saa meget meee et nyt Uhæld, at dette Forhør forfeilede sin Hensigt, som denne Brandskade er aldeles forskiellig fra alle andre, i det at her savnes **ikke uundværlige Nødvendigheder, men derimod uundværlige Unødvendigheder**, som ved at brændes indbringe rimelig en Værdi, som i hans nærværende Forfatning kan ikke være ham undværlig. Af den Aarsag havde Hr. Provst Rachløv handlet vel imod sig selv, om han, for sin egen Æres Skyld, og for at afværge uvillige Tanker, havde begieret et andet nøiagtigere og skarpere Forhør, hvori de Spørgsmaale kunne gjøres, som man nu savner, og maa favne, naar Forhøret allene angaaer Bygningen; men da Hr. Provst Rachløv, under Vægten af den **tungeste Skiæbne**, der endnu har mødt ham, som han udtrykker sig Forhør S. 21, ikke paa den Tid kan have været sig selv mægtig, er denne Forsømmelse ham meget til Skade, og nu er saadant nyt Forhør maaskee for sildigt.

Tiden, da Ilden slog ud, er ikke uvigtig at kunne bestemme; Hr. Provsten melder om Kl. 4 da han kom ind i sit Kammer, men desværre! hans 3 Uhre vare Urigtighed, og det fjerde hos en Logerende havde Misviisning. Saa meget seer man dog heraf, at da det klemtede, har en Tjener seet Lys i Provstens Kammer igiennem Skaaderne, og da var han derinde. - Degnen melder, han klemtede Kl. 3½, en anden hørte det Kl. 3 1/4, atter en anden Kl. 4, Tienere Kl. 4; en Ungkarl af Thune saae Ilden Kl. 3; Præsten i Gadstrup, som boer omtrent 3/4 Miil derfra, saae Luen Kl. 4 og kom til Brandstedet Kl. ; men i Roeskilde saaes Ilden før 4: Sprøiten skulle befordres 1 1/4 Miil til Brandstedet, og det igiennem den vanskelige Skalstrup Mark, dertil kunde medgaae 1½ a 2 Timer, og dog var den ved Brandstedet omtrent Kl. 5. Det Sandeste, man heraf udleder, er, at Ilden slog ud imellem Kl. 3 og 4, og dette maae saa have været, da Gaarden allerede Kl. 5½ laae i Grunden.

Aarsagen til Ilden, samt Stedet hvor den begyndte er og bleven undersøgt; man maa see, hvor vidt man kom dermed:

Hr. Provst Rachløv mener ved Forhøret, S. 24: det kunde befrygtes, **at Ilden ved Skiødesløshed, enten af Tobakspiber eller paa anden Maade kunde være opkommen; og siden, see Forhør S. 49, formoder han, at Ilden begyndte i vestre Længde, nemlig ved en Gnist fra en forbifarende Pibe eller Fyrtpøi**. Det er høist usandsynligt, at Nogen skulle have lovligt Erinde forbi Gaarden saa tidlig om Morgenens før Kl. 3, og det i

Udsigt over den mærkelige Ildbrand den 14de November 1806

November i det tykkeste Mørke, men her savnes i Forhøret Oplysning: om nogen Vei eller Sti gaaer forbi den vestre Længde; om den gaaer nær ved eller noget fra Længden; om Nogen har paa visse Tider Erinde forbi Gaarden, saasom hoverigjørende Folk, Dagleiere eller andre; hvem de da kunde være, og hvorfor da saa tidlig paa Færde. Men sæt endog, at en Gnist af en Pibe eller et Fyrtøi skulde formodes at være Aarsag til Ilden, saa er det gandske imod Naturen: the efter Provstens Forklaring ved Forhøret, S. 47, var Vinden Østen til Nord; den veste Længdes vestre Side vender ud ad, og Gnister derved maatte da føres ved Vinden fra, og ikke til Længden. - Ved zode Deponent gives et gandske anden Forklaring, det er Hr. Mønster fra Gadstrup, som vidner: Han fik at vide af en ligeoverfor boende Huusmand, **at Ilden var opkommen i den hele Stuelængde i Nygaard, og først seet der i Rygningen af samme.** Man mærker ikke af Forhøret, at denne Huusmand er bleven fremkaldet, for videre at forklare dette hans Udsigende, der er det eneste Bestemte af alt hvad der er vidnet. Selv Hr. Politimesteren udlader sig saaledes S. 49 i 9de Qvæstion til Hr. Provsten: **Det er at formode, efter de afhørte Deponenter, Ildens Opkomst har begyndt i Hovedbygningen i Nygaard.** Her var det ikke saa meget at gjøre, om nogen Selvantaændelse var lagt indvendig, som meget mere, hvor Nøglen, som Provsten ellers havde i Forvaring, laae den Nat; om Andre kunde komme til den, og benytte sig af den. Forresten kunde denne Omstændighed, **at Ilden opkom i Stuehuset,** fortjene at være behandlet noget nøiere, og ikke slippes saa hastig. Af dette Forhør udledes intet kiendemærke paa Vaad = Ild, eller at den ved Skiødesløshed paa nogen Maade er oplommen, ikke heller at den udvendig fra er paasat, men derimod leder Forhøret derhen, at **Ilden er kommen inden fra i Stuehuset,** og, som det synes, øverst **under Taget,** følgelig ikke af en hændelse; hvem kunde vel gjøre **Saadant?** hvem faae det i Sinde? Dette maa her blive staaende ubesvaret, og - forblive i sit Mørke til videre. Tillige med dette ovenmeldte Forhør fulgte en Skrivelse eller Circular fra hans Højærværdige Hr. Biskop Balle dat. 16 December, til dette Herred, og, da ligelydende ere sendte til de andre Herreder, og allerede have Offentlighed, tager jeg ikke i Betænkning her at indføre det, da jeg siden maa beraade mig derpaa, og henvise dertil, det lyder saaledes:

"I Følge en, fra Sognepræstens til Greve og Kildebrynde Menigheder Hr. Mellerup, qva constitueret Provst med tiltagne Assessorer indgivet, skriftlig Forklaring af 25 November d. A., som efter Reglementets 7 § burde følge i Afskrift, men herved til Omkostningers Besparelse og Expeditionens hurtigere Fremme, leveres aftrykt, tilligemed Extract af de paaberaabte Bilage, er Hr. Provst Rachløvs Gaard, Nyegaard kaldet, beliggende i den Vestre Ende af Snoldeløv By i Thune Herred, Natten imellem den 13 og 14 November sidstleden, ved en opkommen Ildløs lagt i Aske, og derved tillige den største Deel af bemeldte Hr. Provstens Konst og Maleriesamling opbrændt.

Efter Fornævnte Forklaring har velbemeldte Hr. Provst Rachløv, som under 12 October 1805 havde forsikkret sine rørlige Eiendomme i Stiftets Geistlige Brandsocietet for den Summa 15,700 Rdlr. ikkuns faaet reddet for 4,273 Rdlr, saa ar det tilkommer Societetet et erstatte 11,427 Rdlr. Da nu Societetets totale Assurancesum udgiorde den 13 November, den Brandlidtes Assurance i beregnet, den Capital 754,190 Rdlr. saa bliver Contingenter, som hvert Hundrede Rigsdaler skal udredes, at erlægge med 1 Rdlr. 3 Mk. 1½pz; i hvis Følge altsaa den, som har ladet sine Møbler og Effelter forsikkrer til 1000 Rdlr., betaler 15 Rdlr. 15pz og saa fremdeles.

I Overensstemmelse med fornævnte § i Reglementet ville da Høistærede Hr. Provsten nu behage at forfatte Beregning over, hvad enhver Interessent i det, dem betroede, Provstie skal erlægge til ovenmeldte brandlidte Provst Rachløv, i Forhold til den hele Sum, som enhver af Provstiets Interessenter har assureret til, samt tilmelde disse, hvad deres Bidrag til Skadens Erstatning beløber sig til, og indsamle Pengene, som

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

derefter udbedes, senest inden 4 Uger mig tilstillede, men Beregning in duplo over hvad enhver Interessent i Provstiet for sin Part har erlagt, hvorefter det ene Duplicat skal igien vordet tilbagesendt, forsynet med Qvittering. - Ved dette skrækkelige Stød kan Modet letteligen forknuses, som hos mig, saa formodentligen hos mange flere Societets Medlemmer. - Jeg indstiller, om ikke det trykte Exemplar af Reglementet med de, paa Landemodet vedskrevne Anmærkninger bør følge med omkring til alle Societetets Medlemmer, i hvert Herred for sig, paa det at hvert Medlem, efterat alt er overveiet, skriftligen kan tilkiendegive sin Formening, da man derved unde Tvivl især har agte paa Reglementets 3 første Paragrafer, saavelsom paa den 8de. - Eftersom det er mueligt, at flere deslige forstyrrende Uhæld kunde ramme Societetet forinden næstkommende Sct. Hans Landemode, bør jeg ikke undlade, tillige at henstille, om det nu strax, ved Stemmernes Pluralitet, bliver at afgjøre, hvad enten Societetet skal vedblive, eller sættes ud af Virksomhed. Begge Hovedstadens Provstier uddrage Pluraliteten i Forening med Biskoppen, saasart Stemmerne fra alle Herreder ere indkomne, hvorpaa behørig Efterretning ufortøvet skal vordet meddeelt i Cirkulæren til samtlige Provster. - Imidlertid har Societetet ved 1 ste. § forpligtet sig til, at indestaae de brandlidte Interessenterne for vedbørlig Contingent, og derved fastsat, at denne Forpligtelse ikke skal være hævet førend et Fierdingaar efterat det er bleven besluttet og bekiendtgjort, at Societetet skal være sat ud af Virksomhed. Her staaer i 1ste §, at baade Forespørgsel skal indrykkes og Beslutningen bekiendgjøres i Landmodesakterne. Men om foranførte Aarsag ikke nu giver Ret, saa vel til at forespørge, som til at beslutte, førend næste Landemodesakter finde Sted, vil Societetet selv bedømme. Jeg har ellers maatte berøre, hvad der rimeligviis burde tænkes paa, til at forekomme større Ruin."

Kiøbenhavn den 16 December 1806.

Ric. Edvinger Balle

til Herr Provst Heiberg i Saabye.

Efter de, i bemeldte Hr. Biskoppens Circulaire bestemte 4 Ugers Udløb tilstillede jeg Hr. Biskoppen under 16 Januar, Efterretning og Betænkning, i Anledning af Cirkulairets Indhold, hvoraf et udtog, saavidt det her kan finde Sted, meddels og bestaaer deri: At Bidragene af Voldborg Herred til den benævnte Brandskade, hvilke i en speciel Liste bleve anførte, skulle holdes tilrede, men da de løbe til høiere Sum end man havde belavet sig paa, kunde de ikke alle til dem bestemte Tid blive samlede. - At der var kun een Mening om, enten Selskabet skulde bestaae, eller sættes ud af Virksomhed, da enhver vist vil til næste St. Hans Landemode udmelde sig. - At det altsaa ikke nyttede at samle Stemmer og lade Pluralitet afgjøre Udslaget, da Enhver, som vilde udgaae, neppe havde anden Mening for dette Selskab. - At Hans Højærværdighed med begge Provster i Kiøbenhavn og maaskee et Par andre, bedst kunde udfinde en Bestemmelse som vilde have til Følge dette Selskabs Vedvarende og dets Opløsning forekommes. - At, efter min formening, Societetet ikkun behøver den ene Forandring, som Reglementet i dets 1ste § giver Anledning til, at Interessenterne derefter ikke give mere i Bidrag til Brandskader end 3 Mk. af Hundrede, saa vilde deraf vel følge, at store Brandsskade just ikke fyldest kunde blive erstattede, men Erstatningen dog blive tilstrækkelig til fornøden Boe nemlig til 15 a 30 Hundrede, hvormed en Brandlidende i vort lidet Selskab gjerne kunde være fornøiet, og de, der tænkte paa mere, kunde henvende sig andensteds. Jeg haaber, at naar denne Bestemmelse strax tages, og ved næste Landemode sættes i Kraft, vil vort Selskab, grundet paa rigtige Principer, ikke allene bestaae, men maaskee blive mere talrige end det endnu hidtil har været. - Dette mit Forslag har jeg anført, for at give Anledning til at udfinde noget bedre, eller at befordre en hastigere Overeenstemmelse, da forresten enhver har sin Frihed at vedblive eller udgaae. Saavidt gik min Skrivelse. - Der har altid været

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

blant Siællands Stifts Geistlige en Anstalt til Hielp og Husvalse for en Brandlidende, man bør nu ikke lade dette påhøre, fordi en mislig Beregning opdages, man hæve allene Mangelen, og blive ved med hielpsom Haand at reise den, som det gyselige Tilfælde, Ildebrand, har nedsænket i Elendigheder Afgrund.

En anden Skrivelse til Hr. Biskoppen, i Anledning af Hans her forhen anførte Circulær, er nylig bleven ved Trykken offentlig bekendtgjort; der er fra Strøe Herred under denne Overskrift: **Avertissement for Interessenterne i det geistlige Brandselskab for Sjællands Stift**: underskreven af Hr. Provst Ussing i Lille Lyndby, af Sognepræster, Hr. Eiler i Tjereby, Dahl i Skieveng, Critsen i Meelby, Vedel i Thorup, samt af Stangerum, Skoleholder i Ølsted, Sparre, Degn i Ølsted, Licht, Degn i Meelby, og dateret, Datum paa vore Bopæle. Da denne Skrivelse indeholder deels en Protest imod det, Hr. Biskoppen o sit Circulær S. 12 har foreslaaet, deels en formelig Paastand, at de i Strøe Herred hverken vil eller bør give nogen Brandhjelp til Hr. Provst Rachløv, saa vil jeg her anføre det vigtigste deraf, og prøve de Grunde, hvorpaa denne Protest og Paastand hviler, og overlade Enhver at dømme det Rigtige.

Brevet begynder saaledes:

-- "Vi see deraf, at den, af Landemoder og hele Landet befrygtede, Ildebrand nu er gaaet for sig i Snoldeløv under gandske besynderlige Omstændigheder -- Men da vi med al Rette ansee denne Ildsvaade at være det geistlige Brandselskab, og os følgelig med, gandske uvedkommende, saa tage vi os ikke videre af samme, men det er os kiært, at Provst Rachløvs, før saa frygtelige, Forsikkring nu er nedsat til den Summa 4273 Rdlr."

Det er i rene Udtryk, at det Herred frasiger sig al Deeltagelse i denne Brandskades Erstatning. Fra det Herred skal omtrent udredes i Contingent 452 Rdlr., hvori Provst Ussings Contingent allene er 117 Rdlr. Det var godt, om hele Selskabet med Rette kunde istemme med Strøe Herreds Interessentere, at det er dem aldeles uvedkommende, men det vil nok Provst Rachløv protestere imod, allerhelst efter den Grund, der gives for Benægtelsen, hvilken i det Følgende angives saaledes; "Den maae gjøre sig gandske urigtigt Begreb om det geistlige Brandselskab, som vilde antage, at alle en Interessents Eiendomme, ihvor de end i Verden findes, i dette Selskab ere forsikkrede, eller kunne forsikkres, hvilket er langt fra;" det er ikke mueligt, at Nogen med sund Sands kan tænke saa urigtig, helst da Reglementet giver dertil ingen Anledning.

"Selskabet forsikkrer kun de Eiendomme, som ere i Huset eller Gaarden, hvor Eieren boer, thi andet huus (i enkelt Tal) kan der i 3 § ikke menes og, for at stadfæste dette, blev endnu, i anledning af Korn og Sæd, udtrykkelig tillagt i 5§ som Forklaring, at det er det, og kun det, som bevares i **eget Huus, og der staaer utrykkelig her, at det, som ikke bevares hos Interessenten i eget Huus, hører ikke til dette Societet (NB. der staaer tillige: og paa hans Grund)** : og spørger man nu, hvad der forstaaes ved eget Huus, saa kan derved ikke forstaaes andet Huus, end det Huus eller Gaard, hvor Interessenten har sin Bopæl og holder Dug og Disk". -- Enten huset er Embeds eller Leie eller Eiebolig gjør Intet til Sagen, saalænge Interessenten kun selv beboer det, og hvad der findes i saadant Huus, og der er bevaret, kun det alene er det, som Selskabet forsikkrer og kan forsikkre, af hvad Slags det saa er. Denne Sætning er saa soleklar og grundet i Reglementet, at Ingen kan tvivle derpaa" m.m. -- Videre: "Saa længe Provst Rachløv boede paa Nygaard, var intet uden det, son der fandtes, forsikkret af Selskabet, og efterat han er fløttet derfra, er intet uden i hans nærværende Bopæl af os forsikkret."

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Jeg vil i denne samme Tone endnu lægge dette hertil: Saa længe Provst Rachløv boer i det Huus, han nu er i, er intet uden det, som der findes forsikkert af Selskabet, følgelig er alt hvad der findes i Præstegaarden selv, Bohave, Vogne, Heste, Creature ec. Selskabet uvedkommende, uagtet det staaer i Assurencelisten. Mon Hr. Provsten, som egentlig har conciperet dette Brev, vil tilstaae mig dette? Og jeg gaaer videre: Provsten fløtter ud af dette Huus, han nu boer i, og ind i en Bondegaard, hvor han holder Dug og Disk, mon da hans assurerede Eiendomme i Huset og Præstegaarden ere Selskabet uvedkommende? - Men Hr. Provst Ussing henholder sig til **Reglementet**, hvori hans Paastand skal være **grundet og soleklar, at Ingen kan tvivle der paa**; jeg vil ligeledes: og da ere der to Steder i Reglementet, hvorpaa denne Paastand støtter sig. Det første § 3 S. 4: "Dette Societet assurerer for Skade paa rørlige Eiendomme ved Ildsvaade, hvoraf den og maatte reise sig, **enten i Huus eller uden fra.**" Hvo der uden Fordom anseer dette rene danske Udtryk, vil neppe finde mere eller mindre deri end dette: i **Huus eller uden fra** er det samme som: **inden fra (i Huset) eller uden fra**: neppe har man ved Reglementets Forfatning følet noget Mørkt eller Tvetydigt i disse Ord, neppe tænkt paa saadant eller andet Huus, men kun tænkt paa, hvad der ved disse Ord kan og bør forstaaes. Hr. Provsten har fundet mere ved det blotte Ord Huus, at derved bestemt menes **det Huus, hvori Eierne boer og holder Dug og Disk**. Hvorfra har han vel dette? og med hvad Ret kan han lægge saa meget til det enkelte Ord Huus, som ikke staaer i Reglementet? Man siger i forstaaelig Dansk: "man har faaet sine Smaakreature i Huus" som kan og staae eensomt, skal man da og just tænke paa det Huus, hvor man holder Dug og Disk? Men med den samme Ret, som Hr. Provsten troer at kunde Udvidde dette ene Ords Mening, med samme Ret kunde man og indskrænke den paa denne Maade: Om Ilden opkommer i kielderen, der er, under Huset, og hverken i Huus eller uden fra, skal da Interessenten tabe sin Ret til Erstatning, fordi Reglementet ikke nævner **Kielder? Det andet Sted** i Reglementet er § 5 S. 6: "Men hverken Korn eller Sæd, som ikke bevares hos Interessenten i **eget Huus**, eller paa Interessentens Grund, hører til dette Societet". Deraf følger, at Sæd og Korn, som er sat paa en Andens Grund eller lagt i en andens Huus end Eierens, kan ikke erstattes som Brandskade, og efter samme Regel ikke heller Bohave og Eiendom. Hr. Provst Ussing forstaaer ved **eget Huus det Huus hvori Eierne er boende og holder Dug og Disk**. Hver tilstaaer ham vel dette Tillæg til Reglementets rene Ord? Mon det gaaer an, saaledes at sætte til eller tage fra i Kongelige Anordninger, i Forskrivning, i Selskabslove, allene for at faae sin Mening hævdet? Nei, her staaer, **eget Huus, egen Grund**, og ikke eet Ord mere, og der er Eiendoms Gaard og Grund; der har jeg Lov til at fordele min Eiendom, naar jeg eier meer end een Gaard, NB. der ikke ere hver i sin By, da høre de ikke til dette Tilfælde, men saa nær, at jeg kan benytte begge. Saaledes vare Provst Rachløvs Skilderier i hans egen, og ingen Andens, **Gaard Nygaard**, og paa hans egen **Grund**, og enten han boede i den, eller ikke, bliver den dog hans egen Gaard, og han har samme Ret over sin Eiendom, enten der er i den ene eller anden Gaard. Hr. Provsten vil vist finde ved roligere Betænkning, at Deres Mening og Grunde ikke kan holde stand, og at den Følge, De deraf udleder, ikke kan giælde, nemlig, at Provst Rachløvs Brandskade skulde være Dem og Selskabet uvedkommende; det flyder ikke af Deres anførte Beviser; maaskee den hele Sag kan betragtes fra en anden Side, som jeg herefter vil forsøge; og forresten lykkes det ikke, at fatte en Mening først, og siden rette Loven derefter, men først at fatte Lovens Mening, og siden rette sig derefter i alle dens Clausule og Punkter, som Forpligtelsen lyder efter Reglementets §. 2, Side 3, her foran anført Side 4.

Endvidere udlader Herr Provst Ussing sig saaledes: "Hvad derimod er foreslaaet, nu strax førend Landemodet ved Stemmer at afgjøre, enten Selskabet skal vedblive, eller sættes ud af sin Virksomhed, da finde vi dette Forslag ikke allene **skadeligt for alle Selskabets Medlemmer, men ogsaa ganske stridende imod Reglementet**, som for alle og enhver er Regelen, og **derfor protestere vi mod samme** paa den

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

kraftigste Maade. Reglementet siger med klare og tydelige Ord, at, førend Brandselskabet sættes ud af sin Virksomhed, da skal først, NB. i Landemodsagterne, følgelig agte Landemodets fælles Overlæg - indrykkes Forespørgsel derom **til skriftlig Besvarelse inden næste Landemode** af hver Interessent, om man vil have Societetet fortsat eller sat ud af Virksomhed, og at Udfaldet da beroer paa Stemmernes Pluralitet, og at disse Beslutninger desangaaende i næste Landemodes Akter skal bekendtgjøres. - Til disse Reglementets rene Ord henholde vi os, og da vi ansee slet ingen berriget til, at vige i ringeste Maade fra samme, saa give vi hverken vort Samtykke til nogen Forhandling, som viger fra Reglementets Forskrift, ikke heller bekymre vi os om, hvad der i saa Henseende ulovlig maatte foretages."

Man efterlæse Herr Biskoppens Circulaerskrivelse her foran indført Side 12, og da vil det let erfares, hvorvidt dette anførte fra Strøe Herred er svar på Tiltale, i en blid og sagtmødig Tone henstiller Herr Biskoppen, om man ikke strax skulde samle Stemmer for Selskabets Ophævelse eller Varighed, endskiønt Reglementet fastsætter at bie til næste Landemode ec., men i ovenanførte ansees dette **Forslag skadeligt for alle Medlemmerne, stridende mod Reglementet, og Ulovligt**, og i kraftigste Maade **protesteres** imod alt saadant Foretagende. - Det er uden al Tvivl, at, forbliver dette Selskab som det nu er, til St. Hans Landemode, uden at nogen Beslutning tages, saa er Selskabet da opløst, alle vil og bør da udmelde sig, det sidste Tilfælde og mere, som jeg siden skal nævne, gjør dette uungaaeligt, men dog kan ingen, ifølge Reglementet, før den Tid udgaae, hvad Skade er det da for Interessenterne, at man forud omhandler denne Sag, da ingens Ret derved krænkes? Hvad lovstridigt er deri, at man gjør det nogle Maaneder tidligere, som ellers siden kom for sildigt? enten de fra et eller andet Herred give sit Minde dertil eller ikke, saa kan det øvrige Selskab svare med Brevets Udtryk: Vi tage os ikke deraf. Hvad vil al Protesteren sige af een eller faae Medlemmer imod en Mellemløst, som skader ingen? Naar intet foretages og alle da gaae ud, hvad udrette de da med deres Protest paa den øde Plads? Derfor, i den Forudsætning, at Reglementet forbliver i sin Gyldighed, og Selskabet i sine Forpligtelser lige til næste Landemode, og ingen Beslutning tagen forud kan, førend da, ratificeres, som alle veed, saa forstaaer jeg ikke, hvad der er sagt eller skulde menes med alle de hæftige Udtryk, som ved Trykken er bekendtgjorte. De Udtryk hist og her, saasom, **aabenbare ravgal Slutning og rabgal Beregning, reen splitgalt, et aldeles grundløst og urigtigt Forslag**, som i en saadan Skrivelse ikke ere værdige i mange Henseender, ere Frugte af Hæftighed og Ilfærdighed, der heel igiennem ere alt for kiendelige; have da alle de underskrevne været betagne med samme Hæftighed? eller veed de ikke hvad, og hvor de underskrevne?

Meget rigtig skriver Herr Provst Ussing:

at denne Ildebrand er gaaet for sig, og blevet virkelig under ganske besynderlige Omstændigheder. Dette har jeg viist allerede noget af, og mere vil forekomme her i det følgende. Omendskiønt det ikke kan indrømmes Thune Herreds Interessentere, at de, NB. efter de anførte Grunde, kan ganske fritages for al Deltagelse idenne Brandskade Erstatning, saa maa jeg dog tilstaae, at det ikke forekommer mig saa ganske afgjort, om Provst Rachløv kan tilkomme fuld Erstatning til den Summa 11.427 Rdlr, eller mindre; jeg vil i det ringeste fremsætte Grunde, som bekræfte denne min Formening, og derefter indlade Sagen, som neppe undgaaes, til en Commissions Kiendelse eller en Høisteretsdom ifølge Reglementet §. 8.

Jeg nærmer mig nu til det vigtigste, at stille, saavidt mueligt i sit rette Lus, de Omstændigheder og Tilfælde, mere eller mindre mærkelige, hvorpaa det store Spørgsmaal beroer: **Om Interessenterne skal erstatte denne Brandskade med det Hele? eller med noget? eller kunde derfra ansees fritagne?**

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

- Dette opnaaes bedst ved at vise denne geistlige Assurances første Begyndelse og dens Stiftelse efter vedtagne Grundlove, og hvad til denne Tid derved er forefalden, hvoraf da følger, at alt det øvrige derved rigtigere maae kunde bedømmes.

Denne geistlige Assuranceanstalt, som blev vedtaget og kom i Virksomhed, efter et forfattet, og almindelig antaget, Reglement ved Landemode i Roeskilde den 9de October 1805, er et halvt Aar forude bleven forbedret ved at indhente alles Mening i Selskabet, der kan ansættes til et Antal af omtrent 300 Præster. Blandt mange Forslag angaaende Indretningen udmærker sig især er fra Herr Provst Haundorf i Alsted Herred og Sognepræst til Bierbye og Bromme, hvilket alle erkiender i Hovedsagen at være grundet paa rigtige Principper; noget efter udkom et andet Forslag fra Herr Provst Rissen, Sognepræst til Heimbek og Svinninge i Tudse Herred, hvilket sidste fulgte, og grundedes paa, samme Princip som det første, men havde nogle forbedrede Tillæg fremfor det første, hvorfor og dette blev almindelig antaget, som Regel for den forehavende Assuranceanstalt. Dette Forslag gaaer derudpaa, at **reparere eller fordel de lidte Brandskades summariske og totale Beløb paa samtlige Interessentere**, i forhold til enhver assurede Sum; denne Regel blev antaget ved fortrinlig Pluralitet. - Endskiønt Pluralitet, eller Stemmers Overvægt, har dengang og fremdeles siden været antagen som det eneste Middel, hvorved et Resultat skal findes, hvilket og i vort Reglement ved de fleste Tilfælde forskrives, saa tør jeg dog ikke, uden særdeles Undtagelse, erkiende Pluralitet for nogen sikker Vej til det sunde og rette; mange kan mene eet, og de kan dog alle feile; en Formand kan formaae flere til at underskrive sin Mening, og blant disse flere ere mange, som ikke betænke den Sag fra alle Sider, som de underskrive, jurant in verba magiftri, og disse mange forøge Tallet paa Stemmerne, at det saaledes bliver det høieste; kommer da noget rigtigt, eller det rigtigste, derudaf, saa er det en blot Hændelse, i vort nylig oprettede Assuranceselskab er ved Pluralitet noget indført og vedtaget, som nu maa forandres, saafremt Selskabet skal bestaae, og da der nu tales om en ny Stemmesamling, for at gjøre det bedre, saa vil jeg allene ønske, at man ikke saa meget tæller Stemmemnes Mængde for een Mening, som meget mere veier og prøver flere Meninger og beholder den gode. Ved ethvert Selskab har man gemeenlig 2 a 3 Commissarier, der ere bemyndigede at prøve mange Meninger og forelægge Selskabet den bedste; dette kunde og her ønskes. Fire Øine see rigtigere end tvende, 600 Øine slettere end 4.

Ved det nu antagne Forslag vare nogle Poster at afgjøre, da Selskabets Meninger angaaende dem var ulige: nemlig:

1. Om alle kunde forpligtiges til at være i Selskabet? men det faldt af sig selv, at ingen saadan Forpligtelse kunde paalægges nogen; enhver har sin Frihed til at indtræde og udeblive, af denne Aarsag maae ikke heller ventes, at det hele Antal af Geistlige, som kan antages, nogensinde fyldest vil findes her indtegnede.

2. **Om man skulde antage en ubestemt eller bestemt Assurance.** Nogle meninger vare for en bestemt Assurancesum, eller at der burde antages et Marimum af 2, 3, 4, 5000 Rdlr., hvorover ingen Assurancesum maatte stige, og det af den Grund, at Selskabet var kuns ringe i Antal, og blev formodentlig aldrig fuldtalligt, hvilket altsaa ikke kunde tillade os at indgaae i nogen ubetinget Forpligtelse. Andre holdt for, man maatte have Frihed at forsikre alt, hvad man eiede, uden nogen Forskrift, hvor høit Summen maatte gaae, kuns at lovlig Vurdering derved var foretaget, og at enhver maatte være forvissat om fuld Erstatning i Brandtilfælde. Denne Mening havde det største antal for sig; den blev derfor den giældende.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

3. **Om Contingentet til Brandskade skulde bestemmes saasom til en halv Procent eller anderledes;** men det blev en reen Følge af den foregaaende Post, at naar Assurancesummen maa være ubestemt, saa faaer og Contingentet til Brandskade stige eller falde i det forhold.

Denne antagne Mening angaaende det forehavende Assuranceselskab blev St. Hans Landemode forelagt den hele Forsamling, og følgelig almindelig bifaldet, da Pluraliteten havde givet den Overvægt. Men de faa, som vare af modsat Mening, yttrede derefter, hver paa sin Maade, deres Misnøie med det allerede besluttede, jeg var iblandt disse Tal, og sendte under 25de Juli til Herr Biskoppen nogle Betænkeligheder, som gik paa denne **Sats, at et lidet indskrænket Antal af Medlemmer ikke kan paatage sig Ansvar for enhver ubetinget Assurancesum til fuld Erstatning i Brandtilfælde, fordi de baade ere for faa og aldrig kan ventes at blive fuldtallige m.m..** Min hensigt var især at foranledige en nøiere Overveielse, og derved at udvirke noget Udsættelse for den forehavende Ratification ved næste Landemode; forresten ventede jeg ikke, at en enkelt Mening kunde gielde meget imod en Pluralitet, og det kunde ikke andet være; den Mening yttredes tillige: **at Selskabet ved de antagne Principer neppe kunde længe bestaae.**

Ved denne almindelige antagne Indretning aabnedes nu Adgang for enhver Indtrædende at indlemme til Assurance hvad Sum, større eller mindre, som deres Eidendomme **lovlig** kunde vurderes til, og følgelig havde og Herr Provst Rachløv Rettighed til at lægge paa Selskabets Ansvar den kostbare Skilderisamling til 12.000 Rdlr., jeg endog til over 20.000 Rdlr. naar kun Vurderingen er lovlig, og følgelig kan enhver Paaanke, som siden er skeet imod denne høie Assurancesum, aldeles ikke gielde Summens Høide, men Assurancens Lovlighed, hvilken Anmærkning her sættes forud, i Hensigt til det følgende.

Ved Landemodet den 9 October 1805 blev denne Brandassuranceanstalt stadfæstet og antagen for Gejstligheden i Sjællands Stift, efter de for Samme fastsatte Grundlove; Reglementer blev underskrevet og derpaa ved Provsterne almindelig bekendtgjort i Skriftet. Man var derpaa rolig, i Forventning af den i Reglementet lovede trykte Liste paa Interessenterne, som ved Aaret Udgang skulde udkomme. Denne Interessentliste udkom i Januar 1806, og da først kunde man vide, hvor mange der havde assureret, og hvor høit, hvilket forhen ikke var mueligt. - Paa denne Liste fandt man Assurancesummer fra tvende Degne og en Kirkesanger paa 1500 - 1600 Rdlr, fra en Præst paa 7010 Rdlr., og fra Provst Rachløv paa 15.700 Rdlr. Disse, hver i sin henseende høie, Summer opvakte almindelig Opmærksomhed, især den sidste, hvori man ikke vanskelig erfarede, at de 12000 Rdlr. vare for Skilderisamlingen. Aarsagen var deels den Risiko, som da var lagt paa de faa Interessentere, der nu i Begyndelsen vare indtegnede, og vilde blive for hver henved 3 Rdlr. af hver assureret hundrede, deels en anden omstændighed, som var almindelig bekendt at være forenet med disse 12000 Rdlr., hvilken jeg ikke tager i Betænkning her at nævne, siden den forekommer i det trykte Forhør især S. 53, nemlig: Et ugift Fruentimmer i Sorøe, som nu er død, men havde indsat Fattigvæsenet i Sorøe i alle hendes Rettigheder ved sin Død og efter, samt en Frue i Bergen, havde deel i en Arv efter conferenceraad Hagedorn i Dresden, hvilken af Provst Rachløv skal være modtagen i Stervboet for henved 20 Aar siden, tilligemed disse ommeldte Skilderier; deres Fordring paa denne Arv havde de i Aaret 1805 giort giældende, og erholdte af Provsten, Panteobligation paa 400 Rdlr. til Sorøe og 8000 Rdlr til Bergen, for hvilke Provst Rachløvs Skilderisamling blev stillet som Pant, indtil 1808, da denne Sum skulde udbetales, foruden de aarlige Renter. For at faae disse 12.000 Rdlr. bragt til veie, maatte disse Skilderier gøres i Penge inden den bestemte Tid, og det staaer ikke just saa lige til rede, helst i Danmark, man opsøger forgieves en Grund, hvorfor Herr. Provsten saa hastig har sat den Summa i vores Assurance og ikke, som var det rette Sted, i den almindelige Assurance her i Landet. Disse og flere Tanker foruroligede vel, men forresten

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

gavnede intet, thi disse Summer kunde nu ikke udslettes af denne Liste. - Imidlertid erkjendte jeg mig om Forholdsmaade ved denne høie Sums Assurance, og erfarede snart, at der med ikke var tilgaaet efter Reglementet, hvilket jeg herefter nøiere skal udvikle, men af en Mand, der selv fra først til sidst har været med ved alt hvad der er skrevet, sagt og foretaget ved vor Assurance, som selv er vidende om alle Forskrifter og Forpligtelser, af ham kan man vente alle, endog de mindste, Formaliteter iagttagne, og man formoder ingen Mangel i Nøiagtighed, men den findes just her, og dette bestemmede mig til, at tilskrive Hans Højærværdighed Her. Biskop Balle den 4ide Juni 1806, i Forventning, at det maatte oplæses paa det forestaaende Landemode, den 2fde Juni, deraf er følgende et nøiagtigt Udtog: "Ved sidste Landemode, den 9de October 1805, blev det fastsat at, dersom Contingentet til Brandskade skulde overstige 3 Mk. af Hundrede, skulle den Sag tages i Overveielse. Man finder paa den udkomne Interessentliste en Assurancesum til 7010 Rdlr, det er over 1 Rdlr. af Hundrede; men endnu er indført en langt større Assurance af 15.700 Rdlr., det gjør Contingent over 16 Mk. af Hundrede; saadanne flere Summer kunde endnu komme paa Listen, naar vi stiltiende antage denne bemeldte, da grændseløs Assurance kan ikke være passende for et indskrænket Selskab, hvis Medlemmer, naar og alle vare indskrevne, snart kan beregnes. Ved hvert Rygte om Ildebrand kan Medlemmerne blive sat i gyselig Forventning om Skadens Beregning, og de som ere udenfor, blive betænkelige, ved at gaae derind. - Man kunde her billig gjøre det Spørgsmaal, hvilke Kiendere have vel vurderet en Skilderisamling, der ansættes til 12.000 Rdlr., hvortil 2 Præster efter Reglementet ikke kan ansees skikkede? - Man bør hielpe sin uheldige Medbroder; men ingen forsigtig vil derved sættes i for stor Forlegenhed."

Dette Brev, som tydelig og lydelig blev at Herr Biskoppen oplæst, virkede en almindelig Bevægelse i hele Forsamlingen, og saa vidt jeg mærkede, var ingen af de tilstedeværende imod det oplæste, men alle vendte sig mod Provst Rachløv, og i forskiellige Udtryk betydede ham, at han skulde uddrage den hele Assurancesum af vort Selskab, paa Grund af en mislig Omgangsmåde, som Brevet gav Vink om; Provst Rachløv var længe meget ubestemt i sit Svar, hvorved det syntes som han ikke vilde ud med den rette Mening, som han og af visse Aarsager maaskee var nødt til at holde tilbage; men endelig sagde han, **at han ikke kunde gjøre det for sine Creditores Skyld.**

Da det ikke kunde hielpe, foreslog Selskabet ham at indsætte den hele Sum i den Kongelige octroierede Assurance (thi intet af denne store Sum burde taales i vort Selskab, naar mislig Omgang derved kan bevises, som skeer siden) hvor dette pantsatte Gods maatte unægtelig finde større Sikkerhed end i vores nylig begyndte Selskab; men - **det afslog han uden videre anført Grund.** Man gik videre, og da der af de 12,000 Rdlr. kunde medgaae i Procent til den Kongelige Assurance over 60 Rdlr. aarlig saa tilbøde alle forsamlede Provster forenede at udrede den Udgift, saalænge de stode der assurerede. **Men ligefrem blev og dette afslaaet.** - Saaledes gjorde man hvad der var muelig, og videre kunde ikke gaaes, førend den paatalte mislige Omgang var beviislig lagt for Dagen, og dette vilde vist være allerede skeet, naar denne Ildebrand var kommen 1 a 2 Maaneder senere; nu skeer det her i det følgende. Man maatte ophæve Landemodet, og opsætte hele Sagens Overveielse til næste Landemode 1/4 Aar derefter. Men endnu maa jeg anføre noget, som Provst Rachløv anbragte, efter sin Mening til Fordeel for hans Sag, nemlig: **Da han havde forsikkret den største Sum i vort Selskab, saa var hans Udgift til Brandskader altid den største, men de andres altid meget ringere.** Svaret er snart færdigt: En Brandskade af 15,700 Rdlr. ville koste hver over 16 Mk. af Hundrede, men saadan Brandskade vilde aldrig falde for ham, derimod vil for de mindre Assurancer ofte forefalde Brandskader, større end de; men at han efter sin Sum giver mere end andre, er tilfælles for os

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

alle; af flere Hundrede gives mere, af færre Hundrede mindre; formaaer han af større Formue at give mere end vi andre, det er ikke vor Sag.

Ved Herr Provst Rachløvs anførte Svar og Udladelser ved dette Landemøde maae jeg gjøre nogle Anmærkninger, inden jeg slipper dem:

1. Han kunde ikke trække denne store Summa ud af dette Selskab for sine Creditorers Skyld. Hvem vare vel disse Creditorer andre end de tvende Panthavere? og dem har han ikke talt med derom; havde han hentet deres Raad, ville de vist have tilholdet ham at give den almindelige Assurance Fortrin. Men nu foretrækkes vores, endog førend det var kommet i Virksomhed, thi den 9de October bliver det stadfæstet, og den 18de October var Specificationen færdig og 6te November Assurancen, hvor mange Interessentere kunde vel 3 Uger efter Landemødet være tegnede? neppe 50, og da en Ildebrand var 14de November 1805 ligesaa muelig som den blev virkelig 14de November 1806, skulle da de saa reent ødelægges, som aldeles ikke drømte om saa stor en Sum, de muelig kunde komme til at erstatte? Havde han allene med et Ord udladt sig ved Landemødet om hans Forehavende, saa havde vi vist alle bleven uden for. - Men han tier ganske dermed, da saadant overordentlig Tilfælde villig burde af ham forestilles paa Landemødet for at have dertil almindelig Samtykke, og det var redelig Handling, som ventes af den, der tør være sine Gierninger og Hensigter bekiendt, og hvorfor taug han vel? Han viste, at i nogle Betænkninger især advares imod **kostbare Malerier eller Bogsamlinger**, (see Udkast S. 11) ved at nævne sin Samling vilde han vist have faaet Modsigelse, og hvorfor han saa forsigtig vilde undgaae den, det maae han selv forklare, ellers kan han see det i det følgende.

2. Han kunde ikke heller beqvemme sig til at sætte denne store Summa ind i den almindelige Assurance. Det synes ganske forstaaeligt, den vilde da vel have en ny Vurdering, og derved kunde den store Sum maaske nedsættes til en ringere, det var ikke værd, her kunde maaskee saadant undgaaes, det gik rigtig an. - At vores Tilbud om at betale 50 Rdlr. aarlig ikke blev modtaget, følger af forrige, naar det første ikke antages, henfalder det sidste.

Hvad der ikke kunde blive afgjort ved dette Landemøde, ventede man siden at kunde bringe til Endelighed, hvad der fra en eller anden Side i Skriftet kan være skeet, veed jeg ikke, her nævner jeg allene hvad jeg veed. Jeg tog mig den Frihed endnu at gjøre Herr Biskoppen Uleilighed med en Skrivelse af 30te Juni 1806 som jeg forventede at maatte blive forelæst ved næste Landemøde; et Udtog deraf er følgende:

"Der er vel ingen Tvivl om, at vort Selskab ikke kan bestaae med en ubetinget Assurance, men maae derved opløses og henfalde; vi see tydelig, at 7010 Rdlr. Brandskade fordrer over 7 Mk. af Hundrede, og at 15.700 Rdlr. fordre 15 a 16 Mk. af Hundrede, naar saadant skal rolig ansees, vil det gaae ud over Degne, Skolelærere, Kirkesangere og ikke formuende Præster eller Geistlige, da saadant i manglende Tilfælde skal inddrives lovlige og vil have Manges Undergang til Følge. De fleste ere nu eenstemmige i, at antage en bestemt høieste Assurance, den bestemmes best saaledes: Lad vores totale Summa bære 6 Hundrede Tusinde Rdlr, saa er 6000 Rdlr. Brandskade gotgjort med 1 Rdlr. af Hundrede, og 3000 Rdlr. Brandskade med 3 Mk. per Hundrede. Men da nu kun 2 Assurancer paa 6000 Rdlr. findes som høieste paa Listen, (det var den Gang, siden ere de blevne langt høiere) saa kunde man vel antage 5000 Rdlr. som Maximum for det første, og, om de, som ere uden for, komme med, saa vilde en høiere Totalsumma rimelig give den beste Bestemmelse, og da vilde Brandskade paa 5000 Rdlr. neppe fordre mere end 3 Mk. 12 pz. Erstatning af Hundrede. Saalænge vort Contingent ikke bestemmes til 3 Mk. af Hundrede, er det almindelige

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Brandsocietet aldeles bedre end vores. - Af Provst Rachløvs 15.700 Rdlr. bær de 12000 Rdlr. for Skilderier ansees som Null og ulovlig kommen paa Listen, uvurderede tvertimod Reglementet, da derimod de 3.700 Rdlr, for andre Eiendomme og Bohave kan antages rigtig vurderede med Præsternes Paategning" Saa skrev jeg Aar 1806 i vort Selskabs første Aar, da den Summa 7010 var næst høieste paa Listen. Men da jeg i den nye Liste i det andet Aar finder Summer til 8,900, 7.700, 7.800 Rdlr. og flere ikke ubetydelige derunder, saa ønsker jeg af Hiertet, at en Skytsengel maae vaage over Stiftets Præstegaarde, som altid, saa især til St. Hans Landemode, da kan jeg entlediges fra min Forpligtelse, saafremt Contingentet ikke faaer en Bestemmelse, hvormed alle kan være sikrede for uventede Uhæld.

Endnu fandt jeg fornøden, efter at jeg havde bragt denne Sag i Bevægelse, at prøve paa, om den og kunde komme til endelig Afgiørelse, og derfor tilstillede Herr. Biskoppen ved Skrivelse af 18de September 1806, 3 Spørgsmaale at fremsætte til Landemodets Kiendelse; det 3die er denne Sag uvedkommende; de tvende første anføres allene, med indstrøet Anmærkning, saaledes:

1 "Om de 12.000 Rdl. i Assurancesummen fra Snoldeløv Præstegaard kan ansees lovlige efter Reglementet at være lagt paa Societetet til Ansvar, sa vidt den **Eiendom**, der er angivet til den **Summa, ikke er vurderet**, - samt, om nogen Vurdering kan eller bør antages, naar den er skeet ved andre, end de, i Reglementet bestemte, **Provsten og tvende Præster**.

Anmærk. Det er disse og ingen anden, som Reglementet bestemmer til Vurderingen, men intet andet skal de befatte, end hvad de forstaae, alt andet sig de fra sig, Selskabet har, ved at beskikke Præster alene til saadan Vurdering, derved udelukket alt andet af Assurancen, som Præster i Almindelighed ikke kan erkiendes som kompetente Dommere til, om end en eller anden kunde synes i visse Tilfælde konsterefare.

2. "Om ikke Reglementets §. 1 kunde fra nu af sættes i Kraft i den Post, at Brandskadeserstatning ikke skal stige høiere end til 3 Mk. af hvert Hundrede, som hver for sig har assureret, hvorved enhver, herefter indtrædende, Interessent sættes istand til at beregne sin høieste Udgift til Brandskade"

(NB. det kunde dog ikke skee førend ved første Landemode, men Forberedelser dertil kan ikke være imod vore Love) "og i Forhold til Totalsummen kan vide, hvor høit han kan assurere, hvilket de ikke kunde vide, som fra først af og hidtil have indtraadt i Selskabet, hvorfor og de, paa Listen værende, høie Summer maae beholdes."

Anmærk. Saadanne høie Summer falde nok ned, naar alt ellers er istand; Reglementets §. 1 forskriver: det maa vise sig ved et af Landemoderne, at Contingent til Brandskadeserstatning har sidst beløbet sig til høiere for Interessenterne end 3 Mk. af hvert Hundrede, som hver for sig har assureret for; dette har nu ved sidste Tilfælde viist sig ganske forstaaeligt; at Listen have vi for længe siden seet Mueligheden, og nu have vi Troen i hænderne.

Ved Landemodet den 9de October 1806 bleve disse Spørgsmaale tillige næst forhen anførte Brev oplæste og forelagte for Landemodesforsamlingen. For at indgaae al videre frygtsom Formodning, som meget har havt Deel i hvad jeg ved begge Landemoder har indgivet, var det min fulde Beslutning, at udmelde mig og flere ved dette Landemode af Selskabet, saafremt det nu ikke blev Alvor, formaliter at bevirke de 12,000 Rdlr. Udelukkelse af Listen, thi man ansaae dem alligevel uden for vort Ansvar, ifølge de foregaaende Indsigelser mod dem; flere Provster, mærkede jeg, havde samme faste Beslutning. - Sagen blev nu forhandlet, men det Udtryk, **uvurderede**, behøvede nøiere Beviislighed og Forklaring, saa derom endnu

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

ikke kunde fattes nogen afgjørende Beslutning. - Efter nogen Forhandling om denne Sag, erklærede Provst Rachløv Idelig for hele Forsamlingen: **Han vilde strax fordele sin hele Skilderisamling paa to Steder, saa det skulle blive umueligt, at meer end det halve kunde brændes, om Uhæld skulde ramme.** Saasnart man hørte denne Erklæring taug enhver, som havde isinde at udmelde sig, man vilde nu lade det komme an paa, om noget skulde indtræffe, og i al Fald beholde Frihed, som Medlem, at anføre sin Mening, hvilken man betog sig, ved at gaae ud. - Men saa alvorlig som denne Erklæring har været, saa alvorlig erklære vi igjen, **at Provst Rachløv i Ildebrandstilfælde, naar han ved lovlig Dom skulde tilkiendes nogen Erstatning for sin Skilderisamling, saafremt noget deraf skulde brænde, ikke bør vente, uden i det Høieste: Erstatning for det Halve.**

Efter Landemodet har Provst Rachløv strax begyndt at udfløtte med alt sit Bohave og Eiendom fra Gaarden, Nygaard kaldet, og var færdig dermed 14 Dage førend Gaarden den 14de November afbrændte. Omendskiønt der nu kræves Bidrag for næsten den hele Samling Skilderier, saa bekymre vi os ikke om, hvad han nu siger; meer end den halve Samling er ikke brændt, og hvor den anden halve Deel er, behøve vi ikke at spørge om; naar Eieren kunde fløtte nogle Stykker, saa kunde han og fløtte flere, og er det noget, vi ikke maa vide, maa han derved have sin Hensigt.

Denne forhen saa bekiendte, saa berømte, ja endog berygtede, Skilderisamling ligge da nu begravet i sin Aske. Angaaende dens Værd, medens den var til, vil jeg tilsætte nogle Anmærkninger: 1. Ved et af Landemoderne 1806 fortæller Provst Rachløv for den hele Forsamling, at en vis stor Herre (som han navngav) havde for ikke længe siden budet ham 28.000 Rdlr. for hans Skilderier, men - han vilde da ikke overlade dem derfor, hvad jeg da tænkte derved, var: credat judæus Apella, non ego: men hvorfor vi skulde vide dette, herfor den Samling ikke maatte sælges, men heller skulde lægges paa vort Selskabs Ansvar, hvorfor ikke for 28,000 Rdlr. men for 12,000 Rdlr., det hører til de mange uopløste, men ikke uopløselige, Gaader i denne Ildebrandshistorie.

2. I Forhøret Side 54, beregnes denne dresdenske Skilderiesamling, efter den der skete Vurdering, for 13.416 Rdlr.; det var da efter tydske Myntfod, hvorom jeg ikke er kyndig nok til at beregne noget vist, men ifald den 1780 var reduceret til dansk Mynt, vilde Summen have blevet anderledes. Men Provst Rachløv lægger til; naar den Sum blev bestemt til Species, faaer man den Sum 16.770 Rdlr., men hvordan forklarer man dette? de 13.416 Rdlr. skulde da være Species, og om de ikke vare det, saa maatte den Sum ved at beregnes i Species blive meget ringere i Tallet, næsten en Femtedeel ringere; men, om Species da var en almindelig Beregning i Tydskland, behøver Beviis; Penge i de Egne havde 1780 ikke synderlig Værd, det er vel bekiendt.

3. I Herr L. M. Vedels indenlandske Reise Aar 1799 - 1804, 2 B. S. 123 - 127 anføres meget omstændigt om denne Skilderisamling i Snoldeløv; han erklærer, at han mangler Kundskab i dette Fag, men anfører, at den anslaaes for 40.000 Rdlr.; dette har da Eieren indgivet Forfatteren, derom er alene dette at erindre: har denne Samling først været i saa høi Priis, og efter 5 a 6 Aar er falden fra 40.000 til 12.000 Rdlr. saa var det den høie Tid at giøre den i Penge, førend den faldt ned til 0.

4. Man har ved adskillige Leiligheder for mange Aar siden og senere hørt tale om Handel om denne Samling til 3, 4, 5000 Rdlr, jeg har kiendt tvende, der nu ere døde, der havde Tanker til denne Samling, men som ikke til Endelighed med Handelen; dette sættes alene her til Bevis, at denne Kostbarhed ikke saa let her kunde afsættes i dette Land, men Eieren synes ikke heller at ville sælge den.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Saaledes har jeg her fornyet for sidstegang denne forlorne Samlings Minde, pax in cinere. (fred i asken) Hensigten med disse Anmærkninger er alene at vise, hvor ubestemt og ganske ustadig slige Sagers Værd maae være, og hvor foranderlig denne Samlings Priis har været; hvoraf følger, at denne Samling maatte nødvendig bestemmes til sit sande Værd, inden man vilde indsætte den i noget Brandsocietet; mangler dette, saa er Societetet yderlig fornærmet, og dets Hensigt ilde misbrugt.

Om denne saa mærkelige Begivenhed, som jeg i det foregaaende har søgt omstændelig at sætte i det rette Lys, har man i Selskaber, hvor den omtales, yttret Meninger og Domme, der have Anseende at være grundede og rigtige, og af disse vil jeg her noget berøre tvende. - Den første, man siger: Selskabet har jo modtaget denne høie Assurancesum, som nu saa meget paaankes, de have end mere indført den i Listen blant andre, og følgelig faae de og beqvemme sig til at udbetale den heel og holden. - Hvad Udfaldet bliver ved en endelig Dom, som neppe kan undgaaes, veed hverken jeg eller nogen, men at det foregaaende vil kunde erfares, at denne Assurance er bleven paatalt, saasnt det var mueligt, nemlig ved første Landemode, af alle Selskabets derværende Repræsentanter, der er paatalt dom ulovlig, og som ulovlig er den ikke gjeldende i vort Selskab, Omendskiønt Interessenten ikke har vildet trække den ud, at denne er kommen paa Listen, kunde intet Beviis være for nogen Samtykke, thi den ene Mand, som forfatter Listen, har intet Kald til at bedømme Assurancerne, men maae indføre dem, om noget ikke var saa rigtig. - **Den anden.** Herr Biskoppen har jo modtaget den, han kunde jo afvise den, og saa var den Uorden hævet. - Men man maa agte, at denne Assurance var i det udvortes til Anseende formaliter indrettet, ellers havde Herr Biskoppen nok erindret om en manglende Formalitet, saaledes er skeet nogle gange; forresten er Herr Biskoppen selv Medlem, og tillige Formand for selskabet, men at afvise nogen Assurance, er han alt for forsigtig til, det kunde have ubehagelige Følger, om den Afviste ville paatale sin Fornærmelse. Men paa den anden Side har Biskoppen Provsterne at holde sig til: deres med Præsters Attest og Underskrift maa han have Tiltroe til; de alene ere ansvarlige for alt i dette Tilfælde.

Jeg kommer endelig til det Vigtigste, som er, at melde noget om Herr Provst Rachløvs her saa meget omtalte og ellers saa meget omtalte og ellers saa meget paaankede, store Assurancesum, der er indkommen i vor Liste meget imod vor Villie, hvorledes den er bleven til, og hvad Gyldighed den har. Den constituerede Provst og tvende Præster, som her og i Forhøret ere nævnte, havemodtaget af Provst Rachløv i Følge Reglementet §. 4 en specificeret Fortegnelse paa hans rørlige Eiendomme, vurderede til 15.700 Rdlr. deri var 3700 Rdlr. Værdien af hans Bohave og Løvsøre, hvilken Sag de have bedømt og erkiendt rigtig, og hvori de og maae erkiendes at have den fornødne Indsigt. Den anden Deel, 12,0000 Rdlr, hvortil hans store Skilderisamling var ansat, have de behandlet anderledes, og ladet sig forevise en Vurdering over den som af kyndige og konsterfarne Mænd er forfattet i Dresden 1780.

Det feiler ikke, at de maae have efter denne Optegnelse efterseet, om alle Stykker efter deres Nummere vare der, ifølge Listen, og om alle vare i beholden god Stand; **denne Fortegnelse og Vurdering har tienet dem dengang til, efter deres Formening, sikker Veiledning** som de skriver først i Forhøret side 3. De have derpaa, som sædvanlig, underskrevet Specificationen paa Ære og Samvittighed, **at dette er Provst Rachløvs Eiendom, og ikke sat i høiere Vurdering end efter dets virkelige Værd.** Her maa enhver falde paa at spørge: kan de og bevidne dette paa Ære og Samvittighed? Jeg nægter det aldeles; ingen tiltroer dem Indsigt, at kunde bestemt bevidne; **at denne Skilderisamling ikke er vurderet over den virkelige Priis,** og de gjøre neppe selv Fordring derpaa. Den Fortegnelse og Vurdering, der har veiledet dem er 25 Aar gammel, den kan være skreven i en vis Hensigt, saa Stykkerne derved have faaet deres høieste Priis til 200 Rdlr. et

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Stykke og maaskee mange meget over, kan nu vel saadan gammel og høi Vurdering efter 25 Aar gielde ved en Brand assurance? I det store Tydskland eller Frankrig eller Engeland vilde den maaskee i vore Tider gjøre bedre Lykke end i vort lidet Danmark, hvor desuden kostbare Skilderier nu ikke erkiendes for sande Prydelser i de formuendes Værelser; jeg har med Flid hensat her forhen Side 44 - 46 de forskiellige Vurderinger man har sat paa denne Skilderisamling, ogsaa dette maa ikke være den aldeles ubekjendt, og foranledige dog den Tanke, at denne store Summa i ingen Maade er bestemt, og, er den for Høi, saa bliver Assurancen jo uretfærdig, og det matte være en Bebreidelse for dem at have været Midler til, ved utidig Føielighed, at sætte det nylig begyndte Selskab, 4 Uger efter dets Begyndelse, iden yderste Forlegenhed. Jeg siger: **Utidig Føielighed**, det synes meget kiendeligt, fordi jeg betragter dem som uerfarne, der maaskee førstegang have havt med saadant at gjøre, og som neppe ret have efterlæst og begrundet Reglementet, de have en blind Tillid til Provst Rachløv, der heller overlod Bedømmelsen til dem end nogen anden, han besidder de Indsigter, hvormed han sikkert kunde veilede dem, og burde aldrig have forledet nogen til dette Skridt, men han har vist indseet alt hvad enhver siden indsaae, og skulde aldrig have ladet det komme dertil, naar han ikke derved havde sinde skiulte Hensigter, som dog ikke ere ganske uforstaaelige, paa ham alene falde alle Følgerne tilbage, efter det bekiendte: quicquid per alium feceris, hoc tibi imputandum. (Uanset hvad du gør for en anden, er du nødt til at gøres ansvarlig). Her var nu for dem intet andet at gjøre end at frasige sig denne vanskelige Commission, og overlade til kyndige Mænd at bestemme Værdien ved en ny Vurdering; om og Provst Rachløv havde beqvemmet sig dertil, (som nik ikke er troeligt, da Værdien ufeilbarlig maatte derved nedfalde til det Halve, som han saa tydelig har viist, at han var bange for) saa indestaaer jeg for, at Selskabet havde ikke modtaget noget, der var vurderet af andre end Provsten og to Præster, der ikke skulle vurdere andet end hvad de forstaae, thi just de og ingen anden, skal erkiende, eller selv gjøre, Vurderingen, ifølge Reglementet, det bliver en Følge, at intet uden Nødvendigheder, og ingen Unødvendigheder, ventes lagt paa Selskabets Ansvar og Risico. - Havde de gode Mænd handlet mere forsigtig, og ganske afviis denne Forretning, saa vilde denne Kostbarhed, som ingen af os nu bryder sig om, men man almindelig længe før har frygtet for, aldrig kommet paa Listen, og jeg vilde blevet forskaanet for det ubehagelige Arbeide, at skrive denne wunderliche Ildebrandshistorie, der opvækker ligesaa stor Harmen, Modbydelighed og Væmmelighed, som hiin fürchterliche Ildebrandshistorie har opvakt Latter. Efterat have viist denne Omgangsmaade, som endog kan forenes med de flere, forhen anførte Omstændigheder, troer jeg at kunde kalde min **Paastand grundet**, den jeg her vover offentlig at bekiendtgjøre, nemlig:

**Den hele Underskrift og Attest
paa Herr Provst Rachløvs Specification til Assurance er aldeles uferretlig, den hele Assurance er,
som ganske ulovformelig, Selskabet uvedkommende, og de 12,000 Rd.
an ingen Maade paaliggende Selskabet at erstatte**

Denne, for det hele Selskab vigtige Paastand og Erklæring kan jeg ikke slippe, uden at anbringe først noget videre til dens Bestyrkelse, nemlig: - Ingen Eiendom kan eller bør, ifølge Reglementet, antages til Assurance, uden først at vurderes i den Stand, den da er. En ældre Vurdering, og end mindre 25 Aar gammel, gielder ikke, men maae omgjøres; en Vurdering forfattet i en anden Provinds eller Land ikke heller. En Interessent,

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

som er gaaet ud, og, kuns eet Aar derefter, gaaer ind, skal give ny Specification og Vurdering, for at indlades, Eiendommens nærværende Tilstand og Værd, og ikke den forhen værende, skal vises og bevises ved enhver Assurance. - Hvad der da gielder som Regel for alle andre Eiendomme, skal og gielde for Provst Rachløvs Skilderiesamling men, da disse Regler ikke ere fulgte ved deres Forsikkring, og denne væsentlige Formalitet savnes, saa ere de **ikke assurerede** fordi de ere **uvurderet**, saa har jeg nogle Gange kaldet dem i mine Skrivelser til Landemodet, og her er Forklaringen derpaa, som dengang ikke fandt Sted. - Ved den ommeldte Samling, som ved alle Slags Samlinger, kan og gøres en Anmærkning: - En Bogsamling, større eller mindre, kan have kostet meget; har man Fortegnelse paa hvad hvert stort eller lidet Skrift har kostet, saa er jo den hele udkommende Sum sand og rigtig, men naar har ved saadan Samling ved den heldigste Forhandling kundet naae endog det Halve af hvad den har kostet? det er nok uden Exempel; vil man nu med denne sande Liste bevise saadan Samlings Værd til Assurance, saa fordrer man jo, ved Ildebrand, at erholde det, man aldrig ellers ved lovlig Handel kan indbringe af denne Bogsamling, Ildebrand blev da en Vinding for Eieren paa Assurancens Bekostning. - Saaledes tænker jeg og om den store Skilderisamling; Fortegnelsen paa samme, og hvert Stykkes Vurdering kan være sand og rigtig, dog maaskee dreven til de høieste Priser; Summen paa det alt rigtig beregnet, men er det og ret og billigt at sætte denne store Sum ind i en Assurance? meer kan og bør dog ikke indsættes end den høieste Sum, som den nu kunde sælges for, og den vilde i disse Tider neppe naae 6000 Rdlr.; men nu, da denne hele Sum er lagt paa vort Selskabs Ansvar, og endelig er brændt, saa er det i Grunden en hældig Ildebrand for Eieren, Selskabet skal godtgjøre hvad ellers ikke kunde lovlig erholdes, Capitalen skal komme ind, og Renterne ophøre, men Selskabet bedrages derved kiendelig, hvem taaler det? - Saaledes kan alle Brandassurancers velgiørende Hensigter skammelig misbruges, naar de, der skal bevidne en Eiendoms sande Værdie, ikke have en skarp og alvorlig Instrux, eller ikke følge den paa det nøieste paa Ære og Samvittighed, man har alene at holde sig til dem, der attestere, eller tillige selv forfatte og bestyrke, Vurderingen. Jeg tvivler ikke paa, at jo denne Anmærkning vil komme i Betragtning, naar denne Sag engang ved en Retfærdig Dom skal afgjøres.

Mod denne min her nedlagte Paastand vil Herr Provst Rachløv formodentlig gjøre en Indvending, nemlig, at han i Aaret 1806 har bidraget til tvende Brandskader; til den ene 8½ Sk., til den anden 23½ Sk. af hvert Hundrede og at følgelig hans paaankede Assurance skulde stiltiende af Selskabet være erkiendt gyldig; herpaa kan jeg svare: om det er skeet eller ikke skeet, veed jeg i denne Time ikke, og ligesaa lidet nogen anden, som just ikke har spurgt derom, men saalænge han endnu var af anden Mening end Selskabet, burde han betale, og saa længe ingen endelig Beslutning af hele Selskabet var ham forkyndet, kunde hans Bidrag ikke afvises, men nu da det er her tydelig nok beviist, at hans 12.000 Rdlr. aldrig har havt Gyldighed i dette Selskab, seer jeg ikke rettere end at han kan kræve dem tilbage.

Jeg har hidtil fulgt denne mærkelige Begivenhed lige til Landemodet den 8de October 1806 og søgt at sætte de dermed forenede Omstændigheder i sit rette Lys, og deraf udledet de Beviser og Grunde, hvorpaa min Formening og Paastand er bygget, og da det er mig ene om Sandhed og Ret at gjøre, lader jeg gierne min Mening fare, naar den maa vige for stærkere og rigtigere modsatte Grunde, dem jeg endnu ikke har kundet opdage. - Jeg gaaer nu videre indtil Slutningen af denne Begivenhed, som er den 14de November, da alt var af Ilden fortæret.

Forhen er meldet, at Provst Rachløv strax efter Landemodet (det var den 26de October, Forhør Side 26) støttede ganske ud af sin, hidtil beboede, Eiendomsgaard, Nygaard kaldet, med Familie, Folk, og ganske Eiendom, hans Skilderier alene undtagne, saavidt Forhøret, efter hans Angivelse, melder. Det var en god

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Anelse han har faaet til at forudsee denne nær forestaaende Ildebrand, og været betænkt paa Regning for sig og sine og alt hans Gods sadanne Anelser kan man ofte faae, men de ere ikke altid saa sikkre; denne var des rigtigere, og til Hæld baade for ham og Selskabet; hans Omsorg for at bringe sit Gods i Sikkerhed imod en Fare, som maaskee kuns kunde være Indbildningen, viser sig i rette Tid. Man skulle formode, den samme Omsorg maatte vises for den næsten tregange saa kostbare Eiendom, der blev tilbage, og for hvis Erhvervelse han før utrættelig har kiæmpet imod mange store Vanskeligheder, som han endelig overvandt. - Derom vil jeg anfører følgende af Herr L. M. Vedels indenlandske Reise Aar 1799 til 1804, 2 B. side 124. "Herr Provst Rachløvs Maleriesamling i Snoldeløv er ikke alene mærkværdig, som en af de kostbareste Privatsamlinger i Europa; men Maaden, hvorpaa den er bleven til en Nationalskat, maa og glæde enhver sand Fædrelandsven. Man kan frit paastaae, at kuns faa Mænd i Danmark, med saa **urokkelig Standhaftighed**, og uden at lade sig kyse af betydelige Hindringer, haver søgt at berige Landet med saadan en betydelig Skat" m.m. NB. Forfatteren lader sig ikke utydelig forstaae med, at denne Efterretning er hentet fra Snoldeløv. Denne samme **urokkelige Standhaftighed**, denne uforfærdede Sinds Fasthed, hvormed Herr Provsten erhvervede og skaffede sig i Besiddelse af denne Kostbarhed, denne samme venter man at finde hos ham i at bevare sin Eiendom, og redde den fra Undergang, ja Selskabet kan gjøre Fordring derpaa, da man allerede har faaet hans Fordring paa Erstatning for det hele Tb; dette vil blive Maalet for de følgende Undersøgelser.

Da Gaarden saaledes den 26de October blev ganske ledig og tom, brugtes al muelig Forsigtighed til at sikkre Gaarden imod Tyverie og Ran og Mishandling; Portene holdtes i Laas, Nøglerne vare hos den nærboende Huusmand; Dørene holdtes og i Laas, Nøglerne vare hos Eieren; ingen fik lov u de følgende 20 Dage til Branden at komme derind; nu laae de der i Ro og - forsikkrede i Brandselskabet; Eieren var og rolig lige til han stod paa deres Aske. - Een Forsigtighed kunde dog her være iagttagen, nemlig, at lade et par eller flere paalidelige Mænd see disse Skilderier, og end mere, tælle dem og kiende nogle, især de bedste og kostbareste, men det blev forsømt, og nu skal man alene troe Eieren paa hans blotte Ord, efter hvilke den hele forlorne Samling omtrent beregnes Selskabet til Erstatning, er nu dette mere paalideligt end Løftet om at fordele dem paa to Steder.

Dagen kom, den uheldige Dag, den 14 November, da Luen omfattede denne Gaard og i to Timer forvandlede den og den, i samme værende, Kostbarhed til Rød og Aske; Tiden da Ilden udbrød, har, som her forhen er viist, ifølge Forhøret, været Klokken imellem 3 og 4, nærmest 3. Provsten var opstaaet og i sit Kammer, efter Formening, Klokken 4. Skulde det Uhr, hvorefter dette regnes, have gaaet 3/4 Time for fast, saa er det Klokken 3 1/4, men skulde det, som siden rettes (Forhøret Side 50) gaae 3/4 Time sagtede, maatte han først Klokken omtrent 5 være kommen i sit Kammer, som er aldeles urigtig, thi han var der, da det klemte, følgelig imellem 3 og 4, som og her forhen er viist. - Imedens han er i sit Kammer, lyder Klokkernes Klemten, den hørte han ikke, paa Porten bankes, alle i Gaarden ere i Bevægelse; hans Familie er ude at see, hvor Ilden var, Vognen i Gaarden gaaer ud, for at bringe Vand; hele Byen er i Oprør, og Provsten, den ene paagiældende Mand, Husbonde i Gaarden, er ene uvidende om det alt og det, efter Beregning, i 1½ Time til Klokken 5. Han, som har Nøgler til Værelserne, kunde betimelig have aabnet og reddet endeel, men det kunde nu ikke skee, Herr Provsten er i saadan Henrykkelse, at han intet hører, intet mærker, intet føler; denne Uvidenhed er ganske uforstaaelig, uforklarlig; jeg overlader andre at give den sit rette Navn. - Provsten beklager endelig, da han kom ud, **at man ikke i Tide havde advaret ham om Ildebranden**. Ja, det er ligesaa ubegribeligt, at ikke en eneste i Gaarden, hverken Familien eller Betiente og Tienestefolk, faae det Indfald at melde Hovedmanden i Gaarden og Eieren af den Gaard, som brændte, at

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Ild var opkommen i Byen: naar Ild opkommer paa Landet, endog i den usselste Hytte, er det som electrisk Stød kom over alle, ingen faaer Ro, enhver maa vide det, af hvad Aarsag ingen løber ind til Provsten, og raaber Ild, ingen fordrer Nøglen til Aabning eller Redning, det kan ikke udfindes, mon det var almindelig forbudet enhver at forstyrre Provstens Ro, medens han studerede? mon de vilde skaane ham for det haarde Stød ved denne ubehagelige Tiende? nei, ingen af Delene; det hele er ganske uden Exempel; det forekommer mig som en heel Pantomime, der nydelig udtrykker dette Sprog: Lad dem brænde, de ere assurede. Ja, dette er for mig og enhver, der ikke vil tænke det værste, den største Synderlighed jeg endnu har seet paa Orænt. Første Gang faaer han Tiende om dette Uheld ved en blot Hændelse klokken 5 i Kjøkkenet, strax laver han sig til og gaaer ud Klokken 5½, møder Præsten fra Gadstrup som meget rigtig siger ham, at nu er det for sildig, de gaae tilbage, drikke Thee; Klokken 6 gaaer han derhen, og seer - paa Ruinerne.

Saavidt gaaer denne mærkelige Begivenhed i sin hele Sammenhæng; enkelte her anførte Omstændigheder vil i Forbindelse med det hele blive mere forstaaelige. Det er ikke Brandselskabets, eller nogen enkelts, særdeles Ønske eller Mening, som her skulde fremmes eller understøttes, men dets Vedvarende, som skulde sikkres paa en urokkelig Fond, det er dets velgiørende Hensigt, som skulde befordres, det er dennes driftige Misbrug som skal afværges og forekommes, og dette haves her fornemmelig i Sigte. Handlinger, som have kuns udvortes Anstrøg af Regelmæssighed men indvortes mangle den, maa betages det blændende, det forførende Skin; Handlinger som have Anseende af noget mørkt, forborgent og tvetydigt, røbende Hensigter, som med Flid skiules, maa, saa vidt skee kan, trækkes ud fra deres skumrende Mørke,, blottes og stilles frem ved den klare Dag; saadan Fremgangs maade vil just ikke behage, hvor den træffer, og det var høist urigtig, om saadant Behag ved denne Afhandling enten var søgt eller vundet.

- De enkelte, her indstrøede, Formeninge og Paastande, i given Anledning, staae her ikke som afgjørende, de blive det ikke engang, om de end vare alles, eller de flestes Mening, men først da, naar de kan erklæres lovmedholdende og paa Retfærdighed grundede; og saavidt gik Hensigten med denne Afhandling.

P: S. Efterat dette var sluttet, er indløben til dette Herred en Circulairskrivelse fra Hans Højærværdighed Herr. Biskop Balle, dat. 6te Februar 1807, hvorved bekendtgøres:

"At et Continuationsforhør, i Anledning af Ildebranden i Snoldeløv Natten imellem den 13de og 14de November f. A., er afholdet i bemeldte Snoldeløv den paafølgende 4de December, efter vedkommende Amtmands Ordre. og Herr Biskoppen meddelt i Udskrivt af den constituerede Provst Møllerup, dat. 28de Januar d. A., hvorved der blot er oplyst, deels af Huusmand Rasmus Nielsen og Ungkarl Jens Andersen, som begge havde Localkundskab om den afbrændte Nygaards Beliggenhed, at der fra den alfare Vei igiennem Snoldeløv og til Nygaards nordre Længde, sammenbygget med den vestre Længdes nordre Ende er 27 Alen - at der er en Fodstie ikke uden 2 a 3 Alen fra Haugen og Gaardens vestre Længde, hvor man ofte har seet, at der er gaaet Folk fra de omliggende Byer, for at passere en kortere Vei, uden at komme igiennem Byen; **saa at det var mueligt**, at Ildebranden kunde være foraarsaget ved en Forbigaaendes Skiødesløshed med sin Tobakspibe eller Fyrtøi, da det var en stærk Blæst om Morgenen den 14de November (NB. Vinden var Østen til Nord) - deels af Sognefoged Jens Nielsen af Thune, at Gaardmand Peder Madsen af nysmeldte Thune havde paa sin Reise til Ringsted Marked seet Ilden, da Klokken kunne være 4 slet, men at han ikke kom forbi Brandstedet, da han reiste igiennem Snoldeløv ud af den søndre Side af Byen og endelig, at Karlslunde Sogns samtlige Beboere, ifølge Politimesterens Skrivelse af 2den December, vare blevne sammenkaldte og adspurgte ved Sognefogden, om nogen, enten Hosbonde eller Tienestefolk, havde paa

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

den omskrevne Tid reist igiennem Snoldeløv til Ringsted Marked, men at de alle havde svaret, at ingen havde været paa Ringsted Marked, eller passeret den Vei igiennem Snoldeløv den Nat, som det brændte."

Ikke noget synderligt af Betydenhed synes at være kommen ud af dette, her ommeldt, Forhør; men hvad der ansees mueligt i Henseende til Brandens Aarsag, er her forhen ved Undersøgelse af Forhøret erklæret **physisk umueligt, S. 10 K. 12**, hvilken Rening ved dette Forhør endnu ikke er svækket.

Tillæg

For ikke at lade urørt noget, som kunde vedkomme denne her omhandlede Sag, maa jeg endnu tillægge følgende: - Da jeg efter Ildebranden den 14de November hørte Adskilligt tale om denne mærkelige Begivenhed, og selv tænkte meget derom, i Anledning af det, jeg baade hørte og siden læste, fattede jeg det Forsæt at meddele Herr Provst Rachløv Underretning om den almindelige, saavel som min egen, Mening om denne Sag, da jeg den Gang ikke tænkte paa at skrive offentlig herom; det jeg skrev, var henvend to Ark, med Titel: **Noget til Eftertanke for Herr Provst Rachløv**; Indeholden var i kort Begreb alle de, her omstændeligere udførte, Meninger, Anmærkninger og Satser, paa hvilke jeg tydelig lod ham forstaae, at han skyldede Selskabet en offentlig Forklaring og Oplysning. Disse skrevne Anmærkninger lod jeg følge med en Skrivelse af 16de Januari til Hans Højærværdighed Herr Biskop Balle, som og havde den Godhed, paa min Anmodning, at tilstille Provst Rachløv samme. Min Hensigt hermed var, ikke at handle i Skiul med den Brandlidende i en Sag, der vedkommer Selskabet.

Uventet har jeg nylig modtaget Herr Provst Rachløvs Svar, som ved Herr Biskoppen er bleven mig tilsendt, og har til Overskrift: **Svar paa det Noget, som, underskrevet af Herr Provst Heiberg i Kirke Saabye, den 16de Januari 1807, er bleven mig tilsendt under 31te Januari samme Aar i Skrivelse fra Hans Høivelbaarne Højærværdighed Herr Doctor Biskop Balle.**

Dette Svar er egentlig Herr Provst Rachløvs Erklæring og nærmere Oplysning angaaende, hvad der er, eller endnu kunde blive, skrevet om og imod ham, og derfor anseer jeg det som noget, der ikke blot vedkommer mig, men hele Selskabet, nogle ikke sine Udtryk undtagne, som ere directe til mig og ingen anden. Det lyder saaledes:

"Til Forsatsen."

(Denne Forsats var omtrent saaledes: Da Skilderierne ikke ere vurderede til Assurance, ere de 12,000 Rdlr, hvortil de ere ansatte, Selskabet uvedkommende, og ulovlig indkomne paa Assurancelisten.)

"Alt, hvad Reglementet af 9de October "1805 udi dets 3, 4, 5, og 7 §. foreskriver i Hensigt til de Geistliges i Siellands Stift Societets Lemmer saavel assurerende som assurede rørlige Eiendommers Beskaffenhed og Taxation, baade ved Indtrædelsen i Societetet, og ved Tilfælde af Ildsvaade hos nogen Interessent, er af mig paa det nøiagtigste efterkommet, men anden Regel end de, Reglementet indeholder, hverken ere, eller erkiendes af mig, som forbindende paa mig, qua Interessent i det geistlige Brandsocietet for rørlige Eiendomme, ei heller erkiender jeg hele Selskabet, meget mindre enkelte Interessentere, berettigede eller bemyndigede til, enten at foreskrive brandlidt Interessent anden Forbindelse end de, det sanctionerte Reglement indeholder, eller at berøve ham nogle af de Rettigheder, meerbemeldte Reglement hiemler

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

ham. Ifølge heraf anseer jeg alt det, Forsatsen af Herr Provst Heibergs **scandaleuse Opsats indeholder**, for det, det, er, nemlig for noget mig ganske uvedkommende."

Hvorvidt Forsatsen i mine Erindringer, hvilken her besvares, fortæner Navn af Scandaleuse Opsats bedømmes bedst ved at læse her foran S. 52 L. 18. Jeg formener, den paa det nøieste er grundet paa Reglementet; Herr Provst Rachløvs mener, at hans Fremgangsmaade, som paaankes, er regelmæssig efter samme Forskrift, hvem af os har nu ret? det vil vise sig ved Udkaldet.

"Hvorvidt Politimesteren og Branddirecteuren, saavel som den, af Biskoppen beskikkede i Provstens Sted med tiltagne tvende Præster have opfyldt deres forskellige Pligter, overlader jeg **det underlige Nogets Forfatter, og ethvert andet uroligt Hoved** med fornævnte selv at afgjøre, da det ikke paaligger mig at svare enten for dem eller deres Handlinger, og jeg desuden har god Grund til at troe, de baade kunde og vilde forsvare **sig imod enhver Calumniant, der** ubeføiet torde beskyldte dem for enten Forsømmelse eller Partiskhed i deres Embeders og Stillingers vigtigste Pligter, kun dette vil jeg her sige: fra min Side er intet forsømt, af de Pligter, der paaligger brandlidt Mand; thi jeg har ei alene mundtlig og i fleres Paasyn, men og skriftlig, som mine Breve til dem gotgjøre, anmodet alle Vedkommende om, paa det nøiagtigste at søge alle muelige Opdagelser, der tiene Societetet til Fordel"

Anmærn. Jeg henviser til S. 7 og 49 hvor det, som af Vedkommende er foretaget, baade ved Vurderingen til Assurance og siden efter Branden i forskellige Hensigter, er fremsat som det er, og i Forhøret forklares; men naar Provst Rachløv paastaaer, at fra hans Siden er intet forsømt saa kan det ikke saa ligefrem paa hans Ord antages; hvad man har savnet paa hans Side, deraf er anført noget her foran saasom S. 8 L. 12, S 50 a. og da er det unægteligt hvad her foran er anmærket, at naar Eieren har selv anført Værdien af sin Eiendom efter sin Formening saa kommer det an paa, om Vedkommende finder denne Vurdering rigtig eller overdreven, i første Tilfælde bliver deres Underskrift og Attest den, der afgjør Assurancens Gyldighed, i sidste Tilfælde udfordres en anden Vurdering, og savnes denne væsentlige Formalitet, kan det ikke hielpe hvad Formaninger Eieren foregiver at have givet om denne Sag; Selskabet har ingen Forpligtelse ved ulovlig Fremgangsmaade Eieren maa tabe, fordi han ikke saae med egne Øine, og nu saa meget mere Provst Rachløv der kunde paaankede Mangel, der hørte aabenbare Paatale derimod og ikke rettede Feilen, men dog efter paastaaer, intet at have forsømt. Hvad Beviis finder De ellers i det skrevne fra mig, eller i alt hvad her heel igiennem er anført, paa en Calumniant eller et uroligt hoved? Svaret blive De skyldig, De veed vel hvad De skriver?

Til første Post af Anmærkninger eller Betænkeligheder."

"Hvad Herr Provst Heiberg her fortæller: at jeg, kommen i Gield til min Kones Medarvinger, af disse er tvungen til at assurere mine Malerier, og herved at gjøre en driftig Misbrug af det geistlige Assuranceselskab (dets velgiørende Hensigt, stod derhos) ved, mod dettes Vidende, at indtrænge mig som Medinteressent i samme, er lutter **Urigtigheder og Usandheder** (man læse herom S. 31 L.28) hverken har jeg assureret mine Malerier og andre rørlige Eiendomme, fordi jeg nu staar i Gield til min Kones Arvinger, thi da maatte Gielden have existeret førend Assecurancen, hvilke ikke er Tilfældet: tvertimod vare mine rørlige Eiendomme assurerede mod 5 Maaneder førend benævnte Gield havde sin Tilværelse. Gielden til min Kones Arvinger tog først sin Begyndelse den 31te Martii 1806" (1805 den 8de October, da jeg var ved Landemodet, omtaltes denne Sag med sine sande Omstændigheder, som her tildækkes med Taushed.)

"Men Assurance fortegnelsen paa mine rørlige Eiendele, der er af 18de October 1805, er af den, dertil af

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Biskoppen beskikkede, Præst Mellerup, som Provst, og de tvende Præster, Herr Aulum og Herr Broager nøjagtig igiennemgaaet, accepteret, og ved Underskrift gyldiggjort den 6te November 1805." (Dette var ilde, de ikke afviste, hvad de ikke havde Indsigt nok til at acceptere.) "Min Kones Medarvinger kunde jo ikke forlange mine Malerier dem 31te Martii 1806 assurerede, da de med mine andre rørlige Eiendomme allerede var det mod 5 Maaneder forhen, de have og aldrig forlangt det," (Og dog kunde Provst Rachløv ved Landemodet i Juni ikke trække sin Assurance ud af vort **Selskab for sine Creditorers Skyld**.) "og hvad er da Provst Heibergs Foregivende herom andet end en, ei siin Usandhed? Anderledes er ikke hans Foregivende, at jeg imod det geistlige Brandsocietets Vidende har indtrængt mig at være Interessent deraf." (Af det anførte S. 31 kan sees, at fra 18de October 1805, vidste ingen af dette førend midt i Januari 1806. da Listen udkom, og Paatale derimod skete strax da det var mueligt.) - "Fra Aaret 1769 til dato "har jeg uophørlig været Medinteressent af alle, i den Tid eksisterende Brandforanstaltninger i Siellands Stift, og, som mine Foresatte kan vidne med mig, med den prompteste og nøjagtigste Troskab iagttaget og opfyldt alle de, mig, som Medinteressent paaliggende Pligter. Aldrig har jeg ubuden indtrængt mig til at blive Medinteressent i noget af dem, men paa de Veie, Planerne have foreskrevet fulgt de skete Indbydelsers dertil. Saaledes er jeg og bleven Medlem af nuværende geistlige Brandsocietet for rørlige Eiendomme, ikke i Skiul og ved krumme Veie, men aabenbare, og paa den Maade Reglementet bestemmer" (Provst Rachløvs Person er i Selskabet efter Reglementets Bestemmelse, men hans 12,000 Rdlr. kom der imod samme.)

"Den første Halvdeel af Provst Heibergs anden Post vedkommer egentlig ikke mig; hverken har jeg ladet de Hagedornske Malerier i Dresden assurere (vurdere vil de sige), dette lod Universitetet i Vittenberg ved Regjeringen i Dresden skee, i Forhaabning at kunde erholde dem for den, dem ved denne Vurdering paasatte Priis; ei heller har min Kone og jeg udi vore rørlige Eiendommers Vurdering, ved at ansætte vor hele Malerisamling til Assurance for 12,000 Rdlr. lagt den Dresdenske Vurdering til Grund, thi Vurderingssummen maatte da have blevet langt større, efterdi den Hagedornske Malerisamling ikke udgjorde de to Trediedele af vor hele Samling"

Anmærkn.

Den Dresdenske Vurdering er dog den, som her ene fremlægges, men ligemeget, hvilken Vurdering der er brugt, thi til Assurancen er dog ingen foretaget dette er bleven paaanket.

"Efter de Rettigheder, vort Brandsocietet hiemler dem, som vilde indtræde i samme, have vi, med den fuldkomneste Overbeviisning om, at det var langt under, saavel det heles som enhver deri indsattede Artikels sande Værdie, vurderet vore assurerede rørlige Eiendomme, Malerierne deri indbefattede, til den Summa 15.700 Rdlr., og denne Vurdering er efter nøie Undersøgelse og Giennemgang af Vedkommende, af disse reglemæssig accepteret, og ved Underskrift gyldiggjort".

Anmærkn.

Eierens foregivne Overbeviisning om, at hans Eiendoms Vurdering skulde være under, og ikke over dens sande Værdi, er Selskabet ligegyldigt, men her finde vi paa Assurancelisten saadan Eierens Overbeviisning og egen Vurdering attesteret, kan det vel være nok for Selskabet i dette overordentlige Tilfælde? kan de Accepterende her gyldiggjøre Eierens Paastand, naar de i den Artikel mangle Indsigt? kan Eieren paatale Rettigheder, naar han intet andet har at fremlægge uden sin egen Rening? Saaledes har jeg udladt mig i

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

mine skrevne Anmærkninger til Dem og anbring andre Grunde, inden De vil erklære mine Ord for Bæv som skeer i følgende:

"Saa ere og de, mig, herved i Vaade tilfælde hos Medinteressentere paaliggende, Pligter promte og nøiagtig iagttagne. Hvad vedkommer mig da alt det Bæv, Provst Heiberg anbringer, for at give min Assurance vurdering, et Anstrøg af at være urigtig da den paa det allerfuldkomneste er regelmæssig" (og jeg paastaaer, den er uregelmæssig, hvem af os har nu Ret? det er ikke blot Anstrøg, men reen Skildring, mere original end nogen af de brændte Skilderier vare)

"Den sidste halve Deel af anden Post i det Noget underliges Opsats, indeholder ligesaa mange Usandheder, som Ord. Alt hvad der foregives om mine Vurderinger af 3000 4000 Rdlr. ac. saavelsom om **** Bud af 28.000 Rdlr, er ei alene **Usandheder**, men da disse Usandheder **bære Præg af at sigte til at skade skyldfri Mand**, ere de skammelige Løgne; ligesaa lidet har jeg vurderet min Malerisamling, enten til 3000 eller 40,000 Rdlr., som jeg har sagt at være af **** budet 28,000 Rdlr. derfor; hverken er jeg saa slet en Kiender af de skiønne Konster, at jeg kunde vurdere min Skilderisamling enter til 3000 eller 40,000 Rdlr. ei heller Men jeg har sagt, at min Malerisamlings Overdragelse til det reparerede Slottes Decoration, imod en aarlig Livrente for mig og mine, var under Ventilation, og lover

Her afbryder jeg noget i dette Stykke, for ikke at blande nogen anden ind i denne Sag, vil Provst Rachløv gjøre det siden, staaer det til ham. Men hvad angaaer de af mig opgivne forskiellige Summer, hvortil Skilderisamlingen er bleven ansat, som her er anført S. 44 - 46, saa er det just ikke Eierens egen ulige Vurdering over dem, men endog andre Kienderes Mening om deres Værd, jeg har anført, for at vise, de have ikke havt nogen bestemt Værd, og at den Værd, Eieren giver dem til Assurance, er ganske uefterretlig, de maatte ved en ny Vurdering af Konsterfarne faae en bestemt Værd, og da den nu savnes, spørge vi med rette: hvilken er nu den rette Værd, enten til 3000 Rdlr. eller mere? derefter skal vi kunde taxeres til Erstatning, men nu er Eierens Mening alene Regelen, den forhindre ingen. - Jeg har S. 44 her foran meldet, efter Provst Rachløvs egne Ord for en heel Forsamling om 28.000 Rdlr. som ham skulde være budne for Skilderierne, det kalder han en skammelig Løgn, et Udtryk jeg ikke vil give det rette Navn, han veed selv, det af ham er sagt i Paahør af meer end 32, og jeg henholder mig til deres Vidnesbyrd, som have hørt, og kunde høre det, allerede veed jeg 3, der have erklæret sig at erindre de Ord, uden at formode, at deres Vidensbyrd behøvedes. - De e, 4, 5000 Rdlr. ere Summer, hvortil 2 nu afdøde Mænd vilde gaae i Handel om denne Samling; den ene af dem, som eiede en stor Skilderisamling paa sin Gaard her i Landet, hvor den endnu findes, har til mig og flere sagt: han gik neppe til 4000 Rdlr. fordi han (eller ved andre) fandt flere Copier og færre Originaler i Samlingen end han ventede. Dette være sagt her til Beviis for, at Kiendere endog have bedømmet denne Samling, og uden at betage Eieren den Indsigt, han til egner sig i Konstfaget, saa maatte man dog høre andres, end Eierens Mening, for at dømme rigtig.

"**Drøvtyggeriet (!!!)** i tredie Post er **"og en aabenbar Usandhed.** (Derved sigtes til de anførte Provst Rachløv Ord ved Landemodet: **Han kunde ikke trække den paaankede Sum ud fra Assurancen, for sine Creditorers Skyld**, som anført S. 37.) Det var ikke Mangel hos mig paa Villie, men Mangel paa Evne eller Rettighed til, uden mine da værende Creditorers foregaaende Vidende eller Tilladelse, den modsatte sig den, af nogle, vist ei af alle, proponerede Overgang fra det geistlige til det almindelige Brandsocietet for rørlige Ejendomme." (Jovist var det alles Mening og Ønske; ingen gjorde derimod nogen Indvending.) "Ja! at den hele Proposition ikkun var et **Foster af nogle urolige Hoveders sædvanlige Klamrelyst**, viiste sig tydelig, da samme Materie ved Dionisti Landemode blev bragt paa Bane." (Hvem vare disse urolige Hoveder? bedst at

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

troe det om alle i Forsamlingen, men at det ikke var Klamrelyst, et uædelt Udtryk, men alles Mening og rene Alvor, sees deraf, at denne Proposition blev igientagen ved Dionissti Landemode, det var derimod en Moderation, at man ikke skred til at udelukke Interessenten med hans hele urigtige Capital af Selskabet, og det vilde vist bleven Alvor til denne Tid, naar Ildebranden ikke var kommen for tidlig; kald os urolige Hoveder længe nok, naar vi tænke og handle ret.) - "Overalt, hvem kan med mindste Skin af Billighed fordre, at hans Medinteressent i Brandsocietetet skal afgaae fra de Rettigheder, dettes Grundlov, saa er og kalder jeg Reglementet, hiemler ham og hans Stand, og hvortil denne er saa meget mere berettiget, som han til brandlidte Interessentere har, uden mindste Vægning strax paa Anfordring fra Vedkommende prompte betalt et imellem 5 og 6 Gange større Brandcontingent end Assorderne?" Denne er en svag Grund; thi et af to er Regelen: enten betale prompte eller lovlige tiltales; Beredvillighed spørger man ikke om; han har aldrig betalt meer af Hundrede end nogen anden, men vel af flere Hundrede, er det 5 a 6 Gange meer end andre, saa er Tilfældet i forskiellig Forhold for os alle, see S. 36. Det er billigt og ret, at en Interessent udgaaer fra sin Rettighed, naar nogen Urigtighed opdages i hans Forhold mod Lovene; saadant er meer end een Gang betydet Dem, hvad kundø være billigere fordret, end at De strax retfærdiggjorde Dem? Det vilde De ikke, og nu kommer De bagefter og fordrer Rettigheder, og det endog i de uædleste Udtryk.) "Jeg har, og jeg skal altid, med den hierteligste Beredvillighed og Nøiagtighed opfylde de Pligter, der reglementmæssig paaligger mig i Vaadetilfælde hos mine Medinteressentere at efterkomme, men jeg fordrer og i Vaadetilfælde for mig at nyde af mine Medinteressentere lige Ret; denne min Fordring er grundet paa Ret og Villighed, og kan aldrig med noget Skin af Grund nægtes mig af nogen god, billig og veltænkende Mand."

"Skulde De, Herr Provst Heiberg, oftere gjøre Forsøg paa at ville ved **Urigtigheders og Usandheders om**, og mod denne, af samme Uhæld, der forhen hat truffet Dem selv, trukket Dem selv, trukken skyldfri Medbroder mistænkt for uædel Daad, da brug i det mindste den forsigtighed, at gjøre Dem Tingene og Tingenes Tildragelse, de vil tale om, for saavidt bekiendte, saa De kan vogte Dem for, under Deres Bestræbelser i at fornærme og krænke skyldfri Lidende, at anføre noget som, ved første Undersøgelse og Sammenhold med offentlige lovlige Handlinger og Documenter, kan kiendes og bevises at være usandt og urigtigt; thi ellers vil slige vel slige Anbringelser have til Følge, at de i alle Godes og Sandhedselskeres Øine paadrager sig den Mistanke, De har bestræbt sig for at tilbringe andre. Denne Forsigtighed har De ikke iagttaget i det De under fierde og femte Post anbringer i Deres meget underlige Opsats.

Urigtigheder og Usandheder, og hvad De her heel igiennem i andre meget lave, ja ret uværdige, Udtryk har tillagt mig, har de ikke fundet i mineskrevne Anmærkninger til Dem, ellers havde De vist her alvorlig paataalt og afviist dem efter Fortienste; men des flere har jeg endog her anmærket fra Dem, og reen Benægtelse af bekiendte Sandheder. Jeg har intet anført til Dem ikke heller i denne Afhandling, uden hvad jeg har documenteret eller er vidnefast. Finder De eller nogen anden, sig fornærmet ved at erfare, jeg bringer Sandheds for Lyset, og forsøger paa at bestemme Grændserne for vore og andres Rettigheder, saa gjør det ingen Forandring i min Tankemaade; hvad jeg her har skrevet er hvad enhver Sandhedselsker maa og billige, det er mig nok; Deres Formaning er ellers god, hvor den er passende.

"Aldrig har jeg, som De i femte Post anfører, giver denne Erklæring, at vilde dele min Skilderisamling paa 2 Steder, saa kuns den Halve Deel kunde blive at erstatte i Brandskade."

Anmærkn.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

Ved Landemodet blev da alene talt om de 13.000 Rdlr. i Assurancen; Provst Rachløvs Ord vare rene og forstaaelige, at den Summa ikke kunde forurolige Selskaber, da han vilde fordele sine Skilderier; den hele Forsamling tog disse rene Ord i den Retning, som ligger lige for Øinene, og ventede nu ikke en Fordring paa næsten det heles Erstatning; i det følgende udlader han sig saaledes: **Saadan Deling kunde, som stridende med Tingenes og det Locales Natur paa den Tid hverken paatænkes ellers loves af nogen Konstkiender;** antager han, at han var Kostkiender, og at han maatte kiende det Locale, da Løvtet skedte, thi at det skedte, er der Vidner nok paa, og dog gjør saadant Løvte, og nu her ganske benægter det, saa seer jeg ikke, hvad Vægt hans store Forsikringer om sin Retskaffenhed og Nøiagtighed m.m. i det Foregaaende og her Efterfølgende, kan have. Selskabet seer sig skuffet i høi Grad, mere vil jeg ikke sige, men lader hver dømmes. Det Følgende indeholder de anførte, og andre, svage Grunde.

”Saadan Deling kunde, som stridende mod Tingenes og det Locales Natur paa den Tid hverken paatænkes eller loves af nogen Konstkiender. Mit Løvte angik Deling af mine samtlige assurede rørlige Ejendomme” (om og det antages, hvorfor er da Delingen ikke skeet?) ”og en Beretning om, at denne Deling allerede havde taget sin Begyndelse, samt en underdanig Begiering til Herr Biskoppen om at bevidne min Beretnings Sandfærdighed, hvilket han kort før sin Visitats havde Leilighed til at overbevise sig om.” (Hvortil alt dette, som ingen forlanger? men at gjøre beviisligt, at Delingen var fuldendte, det ventes af ordholdene Mand.)

”Mit Løvte har jeg siden, saavidt det har staaet til mig, søgt at fuldbringe, ved Tid efter anden og efterhaanden, som jeg har faaet et Værelse efter det andet i den forhen fugtige Præstegaard og hosliggende Enkesæde beqvemtgiort til Maleriernes og Møblers skadefri Ophold, at fordele samme, og det var et blot Tilfælde, der var Aarsag til, at for mere end 3000 Rdlr. af mine assurede rørlige Eiendomme ikke vare flyttede fra Nygaard, da denne Natten til den 14de November 1806 blev lagt i Aske.” (Altsaa brændte der jo Eiendom for omtrent 15.000 Rdlr.!) ”Tilfældet var dette: Jeg gik den 13de om Formiddagen ned i Nygaard, for at indpakke til Bortfløtning derfra mit Chatol, min Dragkiste, mit Konsiskab med flere, det i mine 3 Værelser værende Sager, samt nogle af de bedste Malerier, der alt, efter den Vurdering, der i min Assurancefortegnelse er paasat, var imellem 3 a 4000 Rdlr. Værdi. Først min Nedgang i Nygaard havde jeg beordret min Karl med en forspændt Vogn at komme til mig, og tage en Mand med sig at hielpe paa Vognen. Da jeg gik midt i denne Beskæftigelse af Indpakning, og alle Øieblik forventede Vognen komme, kom i dens Sted en, hos mig værende, lille Pige med Begiering at jeg ville gaae hjem, da der var kommet en Fremmed, som hun ikke kiendte, men som strax skulde have en Vogn til Ørsted, og derfra til Roeskilde i kongelig Egt. Jeg maatte forlade mit arbeide, og opsætte Flytningen til næste Dag; men først denne frembrød, var alt fortæret af den, alt ødelæggende, Lue. Den Fremmede, til hvis Befordring min Vogn og Karl maatte afgives, var den da nylig ankomne Branddirecteur, der skulde i Embedsforretning.” – (*Den Branddirecteur kom dog i en ulykkelig Tid, og blive uskyldig en Aarsag til at Selskabet nu af Herr Provsten sættes i saa uventet høi Contribution. Der var sluttelig dengang kunds én Vogn, et par Heste og én Karl i den Gaard!!*)

”Havde Provst Heiberg havt nogen Kundskab om Tingenes sande Beskaffenhed og Gang, skulde han neppe udlade sig, som han i sin Uvidenhed har udladt sig under fierde Post, baade om mig og om den, der med Vidende kunde have sat Ild paa Nygaard Natten imellem 13dde og 14de November, naar han kalder denne sidste min **bedste Ven**”, (Jeg skrev: **Ilden er paasat af Provstens bedste Ven og ikke Fiende, thi han vandt, men tabte ikke ved denne Ildebrand.** Af forhøret sees, at Ildebranden skal ikke være kommen af Vaade men i Stuehuset, følgelig ved Paasætning; kan dette ved anden Undersøgelse gøres ugyldigt, saa tænker jeg og anderledes.) ”Jeg ville kuns ønske at Herr Provst Heiberg vilde opdage mig denne saakaldte Ven, han

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

skulde snart erfare, hvad jeg troer, jeg for saadant Venskab var ham skyldig. Midlertid vil jeg meddele Herr Provst Heiberg Underretning om nogle Virkeligheder, hvoraf han, om han vil, kan lære at dømme rigtigere, om enten han maatte være Vin eller Fiende, der Natten til den 14de November kunde befordre Nyggaards Ødelæggelse. Saavel de 3 Nygaards Længder, som de 8 Endefag af den fjerde Længde, ere alle af ny opbyggede siden Gaardens sidste Vurdering til Assurance udi Landbrandeaften, og de have et staaet høiere end 4690 Rdlr. Assurance, skiøndt deres Bygninger, der først bleve fuldfærdigede denne sidste Efterhøst, tilforladelig have kostet over 13.000 Rdlr. at opføre". (*Den Regning forstager jeg ikke jeg har 2 Gange bygget min Gaard af ny, meget større end Nygaard, og Regningen er meget lavere, er det saa overdreven dyrt i den Egn frem for andensteds? Gaarden var vel ikke af bare Muur?*) " Den skulde nu af Vedkommende været omvurderet til ny Assurance, at, om Ilden var udebleven blot 3 Dage, havde jeg til dennes Opbyggelse erhholdet i det mindste mellem 12 og 13.000 Rdlr. - i den Sted jeg nu alene erholder 4591 Rdlr.; var det ikke et Venstykke at foraarsage mig slig ruinerende Difference?" (*Saadant maae Provst Rachløv ikke snakke for dem, der kan regne der er meget at afslaae i denne Regning.*) "Deres Foregivende, Herr Provst, at der med Udflytningen fra Nygaard strax efter 8de October, foruden Malerier intet af mit vigtige Bohave blev tilbage, men kund lidet for et Syns Skyld, viser, De ikke har ladet Dem underrette om, hvad der, foruden Malerier, blev brændt."

Hvorledes skulde jeg vel vide det? Naar man støtter, tager man gierne det vigtigste med sig: Provst Rachløv har derimod efterladt det bedste, endog en betydelig Sum Courantsedler, han kan gierne fortælle os derom hvad han i sin bekiendte høie Tone allerede har givt, og nu kan jo ingen starx sige ham imod, og Sandheden derover blot paa hans Ord, det sees af følgende:

"Til et lidet Beviis herom vil jeg blot nævne Dem det vigtigste af det, som fandtes i mine egne 3 Værelser, samme stod endnu der den 13de og Natten derpaa til den 14de November blev fortæret af Luen: et dobbelt Klædeskab med den største og bedste Deel af mine Klæder; min Dragkiste med deri værende Linned, hvis lige jeg vist ikke mere bliver Eier af; mit Chartol med mange deri værende saavel vigtige Documenter som Precioser, hvilke sidste vel ikke vare vurderede til Assurance, men dog min Eiendom, saavel som 2 Pakker Bancosedler, tilsammen 993 Rdl d. Cour; mine 2 Konstskabe med alt deri værende; og mere end 1400 Bind Bøger, med mange ikke ubetydelige Haandskrivter ec. af hvilket alt intet skulde være bleven fortæret af Ilden, om enten foranførte Tilfælde den 13de ikke var indløben, eller om Ilden ikke netop Natten før den 14de var paakommen. - Synes Dem ikke, veltænkende Herr Provst! mine Eiendomme vare i Sikkerhed, da Nygaard af Luen fortæredes? De kan sikkert troe: jeg tabte ved Brandens Paakommelse Natten til den 14de November af assurede og uassurere Eiendomme over 14.000 Rdlr. mere end jeg skulde have tabt om Ilden ei var paakommen førend 3 a 4 Dage sildigere."

Tillad mig, Herr Provst, jeg tilstaaer Dem at denne Liste paa tabt Eiendom er alt for pralende; De tillægger mig i dette Deres Forsvar Løgne og Løgn på Løgn meget rundelig, og det uden synderlig Beviis, jeg vil i et værdigere Sprog sige Dem, at Deres Angivende er beviislig Usandhed, det kan jeg tydelig vise Dem: efter Registreringen over det beholdne efter Ildebranden sees af det Trykkede S. 6. 7.at

1. Af Guld, Sølv ec. paa meget ubetydeligt nær, som Provsten ikke regnede paa, er i Behold den Summa det var ansat for. - Her nævnes mange tabte Precioser i et Chartol.

2. Af Senge savnes 3, disse udgjøre et Tab af 120 Rdlr.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

3. Linned. Af samme savnedes intet, - men her melder Provsten af have tabt Linned, hvis Lige han ikke venter mere at blive Eier af.

4. Gangklæder, deraf savnedes intet. - Provsten savner nu den største og bedste Deel af sine Klæder.

5. Bøger, omtrent 2000 Bind, ansatte til 500 Rdlr. af disse 2000 Bind vare de halve i Behold, savnes altsaa 1000 Bind, og Tabet er 250 Rdlr. - Provsten melder her om 1400 Bind, som ere tabte, altsaa 400 for mange. Disse saakaldte Bind maa have været for en stor Deel smaa Piecer, Maanedshæfter, Journaler; thi de bedste Skriver og Værker maae nødvendig, naar Eieren ikke gaaer i Tanker, være først og især tagne bort: - Tabet paa de tilbageblevne Bind er da 250 Rdlr.

5. Chartoller, Skabe ec. ec., derpaa er tabt 100 Rdlr.

Der er altsaa, efter denne Liste, tabt 470 Rdlr. Men Herr Provsten ansætter sit Tab af assurede og uassurere Eiendomme til 14.000 Rdlr., hvori ikke Skilderierne ere indbefattede, thi dette er Svar paa mine Ord, at foruden Skilderierne var kuns noget Ubetydeligt tabt; hvad kalder man vel saadanne Angivelser andet end med sit rette Navn: pralende Usandhed? Hvad er da nu Sandhed i alt det øvrige, som her er skreven? Endvidere skal være tabt i Courantsedler 993 Rdlr.; og disse laae i det øde Huus, og vare ikke i Deres egen Forvaring? det er ligesaa troligt, som alt det andet; men enten saadant Tab staaer anført her, eller under andet Tilfælde efterlyses i Aviserne, saa vil man vel tænke dette derved: de ere ikke behørig bevarede, derfor kan Eieren ikke beklages som Tabende.

"Hvad min Herr Provst behager at anføre paa de to Trediedele af Deres Pasquilles sidste Side er intet andet end - jeg maa give Tingen sit rette Navn - **Løgn paa Løgn**. - Efter disse Løgne skulde 1) Ildebranden imellem 13de og 14de November først være begyndt den 14de om Morgenen Klokken halv Fem, og 2) jeg være opstaaet og iklædt Klokken Fire. Hvor godt det første stemmer overeens med Vidnernes Udsigende, som vidne a) at Ilden var begyndt og udbrudt imellem Kl. 2 og 3, b) da alle Gaardens fire Længder Klokken 3 !74 slet stode i lys Lue, saa at ikke nogen da dristede sig til at oplukke Porten, dog de dertil havde Nøglen, eller nogen sted at komme derind formedelst den anspændte Ild, kan sees tydelig af det, mig meddelte Udskrivt in extenso af Politiforhøret, dets 47 til 50 og 24 og 27 Sider"

Nu kan man læse det i det udkomne trykte Forhør, og til Besvarelse paa disse mig tillagte Løgne henviser jeg til S. 8, 9 og 59 her foran, og siden er par andre Steder, hvor jeg har skreven det Fornødne.

"For andet er ikke overensstemmende med Sandhed; jeg vil ei tale om, at jeg vist laae i min Seng den Morgen endnu Klokken 4, (neppe rigtig) men kan det ikke kaldes at være paaklædt, naar man ei har andet paa, end Tøfler, uopbundne hvide Strømper, en gammel sønderreven kort cattuns Slobrok, og en Hue paa Hovedet? da var jeg ikke paaklædt, da jeg **Klokken mod Sex fik første Efterretning om Branden**, og ilede ud igiennem Gaard og Gade, for at naae Brandstedet, tabte Tøflerne i Dyndet, og maatte vaad til over Knæerne lade mig føre tilbage, Gud veed hvorledes, at den trofaste, mig mødende og hiemførende, Herr Münster. - Nu først, og da skal Klokken efter Forhøret have været 6, fik jeg, efter at være kommet noget til rette og medens Herr Münster drak en Koppe The, Fodtøi, en Frakke, en Hat paa, hvori jeg med en tændt Lygte strax ilede til Brandstedet i Herr Münsters Selskab, og fandt alting uden nogen Redning fortæret".

Al denne Fortælling om Deres Morgendragt og Iklædning, som gjerne kunde været borte, er kommen her, allene for at overbevise mig om en Løgn, nemlig, jeg har skrevet, De var saa tidlig iklædt; jeg seer nu min

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806

formodning var urigtig, og det kalder De i deres Sprog en Løgn, men jeg ikke i mit Sprog; imidlertid skal der vel i Nødstilfælde ikke behøves 2 Minutter til at iføre sig Støvler, Frak og Hat, det synes, De den Morgen behøvede længere Tid!!

"Deres Foregivende, Herr Provst, at det siden er beviist, at Klokkeklæmning i Taarnet kunde høres i mit Studerekammer den Morgen, er en **stor Usandhed**, der hverken er beviist, eller nogenlunde kan bevises, at Klokkeklæmning kan høres i mit Studerekammer, naar det er det Veir og den Vind det skal have været om Natten til den 14de November, thi det er ganske mod Tingenes Natur og det Locales Beskaffenhed".

En paalidelig Mand har sagt mig, at han har hørt Klokkerne i Deres Kammer, jeg nævner ham ikke, uden jeg er nødt dertil; men jeg vil raade Dem at tage et par hørende Vidner med sig ind i det Kammer, naar det ringes til Middag, og helst, naar Vinden er Østen til Nord, saa vil Sandheden blive beviist.

"Af samme Suurdei, som, dette Provstens deilige Foregivende er et andet, dette nemlig, at jeg gav mig Rastlødhed, at jeg gav mig Rolighed af drikke Thee; ikke selv jeg, men Herr Münster, drak Koppe Thee, dette sige Vidnerne; jeg skulde alene ikke vide det, thi jeg var mig selv paa den Tid alt for lidet bevidst hertil. – Hvorfor i øvrigt Provsten henter sit Foregivende om min Rolighed paa den Tid, er ikke let af begribe. Maaskee har han selv været saa lykkelig at være rolig, da Uhældet med Ildevaade traf ham, siden han nu yttre slig Tanke om mig; af de holdte Forhører har han det vist ikke; disse bevise det Modsatte, hvorom han forhaabentlig vil blive overbevist, om han behager at giennemlæse Forhørene."

Snoldeløv den 9de Februari 1807,"

Rachløv."

Den Rolighed jeg har foregivet at have fundet hos Herr Provst Rachløv i dette ulykkelige Tilfælde, har jeg alene af det trykte Forhør, og derom har jeg i denne Afhandling mod Slutningen anbragt, hvad jeg derom kunde sige. S. 59. – Men Herr Provsten har tvende Gange nævnet den Forfatning, jeg tilforn har været i ved at prøve den uhædige Ildebrand; derom maae jeg melde et par Ord, som ellers var langt fra mine Tanker; eengang kom indvendig Ild i Præstegaardens Udhuse, som dog blev slukket; et fierding Aar derefter afbrændte den hele Præstegaard. Da den var ganske opbygget, lod jeg den forsikre i Brandcassen: Dagen efter at denne Forsikkring var færdig, afbrændte de 3 Længder, som vare eb fierding Aar gamle; jeg forestillede mig, at nogen kunde tænke og siden tale, at jeg enten selv havde foranstaltet denne Brand paa Assurancens Bekostning eller var vidende derom; hvorfor jeg lod holde et Forhør, som varede en heel lige, hvorved man kom saavidt, at en eeneste udmærkedes, da af Mistanke kaldt paa ham som Gierningsmand. Jeg havde ønsket at finde den samme Betænksomhed hos Herr Provst Rachløv, at han strax, saasart mueligt, havde ladet holde et Forhør, for at gaae saa vidt som sket kunde i at opdage Ildebrandens Aarsag; man kan dog ikke være ligegyldig ved andres Tanker og Dømme, dem bør enhver Retskaffen møde og forekomme.

Meget gyldige Grunde have bestemmet og nødet mig til at lade dette offentlig bekendtgjøre, og som et Tillæg til min Afhandling udgaae i Trykken. Jeg betragtede denne Herr Provst Rachløvs skriftlige Erklæring paa de Poster. Der af mig ere har udviklede, kom en Erklæring til Selskabet, men saavidt deri meget siges til og imod mig, maatte jeg og besvare det, og rimelig kunde Provst Rachløv engang faae i Sinde at udgive det som sit Forsvar i Trykken; da kunde jeg ikke tie til de Udkald, som deri skee paa mig, der var da rigtigst starx at afgjøre dette, og for resten agter jeg ikke videre at befatte mig med denne Sag.

Udsigt over den mærkelige Ildebrand den 14de November 1806